

Zyra për Institucionet Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut

REPUBLIKA E SHQIPËRISË

ZGJEDHJET E QEVERISJES VENDORE

21 qershor 2015

Misioni i OSBE/ODIHR-it për Vëzhgimin e Zgjedhjeve
Raporti Përfundimtar

Varshavë
8 shtator 2015

PËRMBAJTJA

I.	PËRMBLEDHJE	1
II.	HYRJE DHE FALENDERIME	3
III.	SFONDI DHE KONTEKSTI POLITIK	4
IV.	SISTEMI ZGJEDHOR DHE KUADRI LIGJOR	5
V.	ADMINISTRIMI I ZGJEDHJEVE	6
VI.	REGJISTRIMI I ZGJEDHËSVE	9
VII.	REGJISTRIMI I KANDIDATËVE	11
VIII.	FUSHATA ZGJEDHORE	12
IX.	FINANCIMI I FUSHATËS	15
X.	MEDIA	16
	A. MJEDISI MEDIATIK.....	16
	B. KUADRI LIGJOR.....	16
	C. MBULIMI I FUSHATËS ZGJEDHORE.....	18
XI.	PJESËMARRJA E PAKICAVE KOMBËTARE	19
XII.	VËZHGESIT VENDORË DHE NDËRKOMBËTARË	20
XIII.	ANKIMET DHE APELIMET	21
XIV.	DITA E ZGJEDHJEVE	23
	A. HAPJA DHE VOTIMI	23
	B. NUMËRIMI DHE SHPALLJA E REZULTATEVE	24
XV.	ZHVILLIMET PAS DITËS SË ZGJEDHJEVE	26
	A. ANKIMET DHE APELIMET PAS DITËS SË ZGJEDHJEVE.....	26
	B. SHPALLJA E REZULTATEVE	27
XVI.	REKOMANDIME	27
	A. REKOMANDIME PRIORITARE.....	27
	B. REKOMANDIME TË TJERA	28
	SHTOJCË I: REZULTATET PËRFUNDIMTARE	31
	SHTOJCË II: LISTA E VËZHGESVE E MISIONIT NDËRKOMBËTAR TË VËZHGIMIT TË ZGJEDHJEVE	33
	RRETH OSBE/ODIHR-IT	37

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
ZGJEDHJET E QEVERISJES VENDORE
21 QERSHOR 2015

Raporti Përfundimtar i Misionit të OSBE/ODIHR-it për Vëzhgimin e Zgjedhjeve¹

I. PËRMBLEDHJE

Në përgjigje të ftesës së bërë nga qeveria e Republikës së Shqipërisë, Zyra për Institucionet Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut e OSBE-së (OSBE/ODIHR) dërgoi në 15 maj një Mision për Vëzhgimin e Zgjedhjeve (MVZ) për zgjedhjet e qeverisjes vendore të 21 qershorit 2015. MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it vlerësoi përputhshmërinë e procesit zgjedhor me angazhimet e OSBE-së, me detyrimet dhe standardet e tjera ndërkombëtare për zgjedhje demokratike, si dhe me legjislacionin vendas. Ditën e zgjedhjeve, MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it bashkoi përpjekjet me Kongresin e Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës.

Deklarata e Gjetjeve dhe Përfundimeve Paraprake e nxjerrë në 22 qershor 2015 arriti në përfundimin se: “Ndërkohë që pati mundësi të qarta zgjedhjeje midis një spektri të gjerë kandidatësh dhe liritë themelore të shprehjes dhe tubimit përgjithësisht u respektuan, politizimi i vazhdueshëm i institucioneve shtetërore e dëmtoi administrimin efektiv të procesit zgjedhor. Përgjithësisht, dita e zgjedhjeve u vlerësua pozitivisht, por u vunë re shumë raste të votimit në grup dhe disa parregullsi të rëndësishme procedurale”.

Pavarësisht disa mangësive, kuadri ligjor mund të ofronte bazën për zgjedhje demokratike; megjithatë, partitë kryesore keqpërdorën fuqitë dhe përgjegjësitë e tyre të gjera brenda administratës zgjedhore dhe nuk treguan vullnet politik për ta zbatuar atë efektivisht. Kjo, së bashku me politizimin e institucioneve të përfshira, vazhdoi t’i dëmtonte zgjedhjet. Boshllëqet dhe paqartësitë e legjislacionit në disa aspekte të rëndësishme të procesit zgjedhor duhet të ishin rregulluar paraprakisht. Mungesa e qartësisë ligjore kontribuoi në zbatimin e paqendrueshëm të legjislacionit, i cili shpesh u perceptua të ishte sipas linjave partiake.

Zgjedhjet u zhvilluan në një kuadër të rishikuar të njësisive të qeverisjes vendore të kryer në vitin 2014. Ato ishin të parat nga të cilat u zgjodhën kyetarë bashkie dhe këshilla bashkiakë në secilën prej 61 bashkive të sapo formuara. Zgjedhjet u panë si një provë e rëndësishme e reformës në vazhdim të qeverisjes vendore dhe e marrjes së fundmi nga Shqipëria e statusit të vendit kandidat në Bashkimin Evropian.

Komisioni Qendror i Zgjedhjeve (KQZ) funksionoi përgjithësisht në mënyrë të hapur; megjithatë, natyra e politizuar e aktiviteteve të tij çoi në marrje vendimesh të paqendrueshme, gjë që dëmtoi besimin publik në pavarësinë e administratës zgjedhore. Disa afate zgjedhore nuk u respektuan, duke përfshirë ngritjen e komisioneve të niveleve më të ulta dhe regjistrimin e kandidatëve. KQZ-ja duhet të kishte siguruar më shumë orientim dhe mbikëqyrje më nga afër të elementeve kyçe të procesit zgjedhor. U ndërmorrën një sërë programesh edukuese për zgjedhësit, duke përfshirë ato për gratë, minoritetet kombëtare dhe zgjedhësit që votojnë për herë të parë.

Në përgjithësi, bashkëbiseduesit u shprehën të kënaqur me saktësinë e listave të zgjedhësve. Megjithatë, një numër i lartë zgjedhësish të regjistruar nuk kishin një kod të saktë identifikues të adresës dhe hetimet zyrtare të kryera në tre bashki rreth rritjes së numrit të zgjedhësve në lista nuk

---

¹ Versioni anglisht i këtij raporti është i vetmi dokument zyrtar. Versioni në shqip është përkthim jozyrtar.

përfunduan përpara ditës së zgjedhjeve. Kjo gjë ngriti disa shqetësime në lidhje me integritetin e sistemit të regjistrimit të zgjedhësve.

Gjithsej, për zgjedhjet u regjistruan 63 parti politike, si dhe 158 kandidatë për kryetar bashkie dhe rreth 36,341 kandidatë për këshillat bashkiakë. Shumica e partive u bashkuan me një nga dy koalicionet e kryesura nga Partia Socialiste (PS) ose Partia Demokratike (PD), 11 parti garuan të vetme dhe 14 kandidatë të pavarur kandiduan për kryetar bashkie. Ndërkohë që kjo u ofroi zgjedhësve një sërë alternativash politike, interpretimi kufizues dhe zbatimi i paqendrueshëm i rregullave mbi regjistrimin e kandidatëve, si për regjistrimin si kandidat ashtu edhe për mundësinë për tu tërhequr nga gara, pengoi të drejtën për të garuar në mënyrë të barabartë, gjë që është në kundërshtim me angazhimet e OSBE-së dhe standardet e tjera ndërkombëtare.

Të gjitha partitë përbushën kërkesën e re për listat e kandidatëve për këshillat bashkiakë për të përfshirë 50 për qind nga secila gjini, duke ndërruar gjininë në çdo emër të dytë. Megjithatë, vetëm 10 për qind e kandidatëve për kryetar bashkie ishin gra. Vëmendje e madhe iu kushtua zgjedhësve gra, veçanërisht në platformat e fushatave, në tubime dhe në edukimin e zgjedhësve. Megjithatë, hapësira e mbulimit televiziv në lajme të kandidatëve gra ishte dukshëm më e ulët sesa hapësira që iu siguroa kandidatëve burra. KQZ-ja ka në përbërje tre gra, duke përfshirë edhe kryetaren, por gratë ishin të nënpërfaqësura në komisionet e niveleve më të ulta.

Klima e fushatës ishte paqësore, me përjashtim të disa incidenteve të izoluara. Liritë themelore të shprehjes dhe tubimit u respektuan. Fushata, e cila u dominua nga PS-ja, Lëvizja Socialiste për Integrim dhe PD-ja, ishte aktive dhe e dukshme në zonat urbane dhe më modeste në zonat rurale. Toni i fushatës u përmirësua; megjithatë, partitë e mëdha vazhduan të bënin akuza personale dhe përpjekje për të diskredituar konkurrentët e tjerë.

Pati akuza të shumta për presion mbi zgjedhësit, të cilat, së bashku me rastet e vërejtura ditën e zgjedhjeve, ngritën shqetësimin rreth mundësisë së zgjedhësve për të hedhur votën e tyre lirisht, gjë që bie në kundërshtim me angazhimet e OSBE-së. Vazhduan të bëheshin akuza për blerjen e votës, të cilat përfshinë të gjitha partitë kryesore. Personalitete të larta nga partitë e mëdha qeverisëse përdorën aktivitete dhe burime shtetërore për qëllime fushate, duke përfshirë edhe shpërndarjen e certifikatave për legalizimin e pronës. Kjo gjë zbehu ndarjen midis shtetit dhe partisë dhe është në kundërshtim me angazhimet e OSBE-së.

Partitë politike mund të financojnë fushatat e tyre duke përdorur fonde publike, dhurime private dhe hua. Kandidatët e pavarur nuk kishin të drejtë të përfitonin fonde publike. Shumë bashkëbisedues shprehën shqetësim mbi mungesën e transparencës dhe të efektivitetit të rregullave për financimin e fushatës.

Pavarësisht numrit të madh të mjeteve të informacionit, lidhjet e tyre me partitë politike kryesore, si rezultat i interesave për biznes të pronarëve të medias, shkaktuan ndërhyrje të drejtpërdrejtë në autonominë editoriale, vetë-çensurim dhe pluralizëm të kufizuar të pikëpamjeve. Filmimet e fushatave në lajme u prodhuan kryesisht nga vetë partitë politike, duke zbehur ndarjen strikte midis përmbajtjes editoriale dhe reklamës politike. Rezultatet e monitorimit të medias nga MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it treguan se të gjitha stacionet televizive të monitoruara, duke përfshirë edhe transmetuesin publik, favorizuan një nga partitë e mëdha në mbulimin prej tyre të fushatës. Edhe pse kërkohet nga ligji, KQZ-ja nuk vendosi gjopa ndaj stacioneve televizive për shkelje të dispozitave për mbulim në raporte të drejta për garuesit. Transmetuesi publik i përbushi detyrimet për pajisjen e garuesve me minutazh në raporte të drejta pa pagesë.

Një numër mospërputhjes dhe mungesa e qartësisë në kuadrin ligjor penguan një proces efektiv të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve zgjedhore. Mënyra se si komisionet zgjedhore dhe Kolegji Zgjedhor i Gjykatës së Apelit të Tiranës i trajtuan ankimet shpesh i la palët e interesuara pa një zgjidhje efektive, gjë që është në kundërshtim me angazhimet e OSBE-së dhe standardet e tjera ndërkombëtare. Edhe pse partitë politike ngritën një sërë akuzash për shkelje gjatë fushatës, u depozituan pak ankime në lidhje me to. Bashkëbisedues të ndryshëm shprehën mungesën e besimit tek administrata zgjedhore dhe tek gjykatat për trajtimin e paanshëm të ankimeve.

Të drejtat e qytetarëve që iu përkasin pakicave kombëtare përgjithësisht u respektuan. Ndërkohë që fletët e votimit u prodhuan vetëm në gjuhën shqipe, KQZ-ja shpërndau materiale edukuese për zgjedhësit në gjuhët e minoriteteve, ndonëse në një fazë të vonshme dhe në mënyrë jo të qëndrueshme. Ndërkohë që komunitetet Rome dhe Egjyptiane mbeten të cenuara nga blerja e votës, ndërgjegjësimi i këtyre komuniteteve ndaj rëndësisë së votës dhe angazhimi i tyre me çështjet e fushatës janë në rritje.

Përgjithësisht, dita e zgjedhjeve vijoi në mënyrë paqësore në të gjithë vendin, edhe pse në Vorë pati tensione. Ndërkohë që procedurat e hapjes u vlerësuan negativisht në 25 për qind të vëzhgimeve, kryesisht për shkak të hapjes me vonesë të qendrave të votimit, procesi i votimit u vlerësua pozitivisht në 93 për qind të vëzhgimeve. Megjithatë, u vërejtën shumë raste të votimit në grup, si dhe votim me përfaqësim dhe nënshkrime në dukje identike në listat e zgjedhësve. U vërejtën shqetësime rreth frikësimit të mundshëm të zgjedhësve nga grupe aktivistësh partiakë, që vërtiteshin brenda dhe jashtë disa qendrave të votimit.

Numërimi u vlerësua përgjithësisht pozitivisht, ndonëse nuk ishte plotësisht transparent dhe shpesh procesi u zgjat duke sjellë që shumica e numërimeve të përfundonte pas afatit ligjor. Dizajni i fletëve të votimit krijon mundësinë për të lidhur fletët ku është shënuar vota me votues specifikë, duke mos garantuar kështu sekretin e votës, gjë që është në kundërshtim me angazhimet e OSBE-së dhe detyrimet ndërkombëtare. Një numër partish të vogla shprehën shqetësim për mungesën e aksesit të tyre në vëzhgimin e numërimit të votave dhe, si pasojë, mungesën e besimit në integritetin e rezultateve përfundimtare.

Ndërkohë që vëzhguesit partiakë u vunë re gjerësisht në çdo fazë zgjedhore, vëzhguesit vendorë ishin të pranishëm në një numër më të vogël. Prania e vëzhguesve partiakë ndihmoi në transparencën e procesit, ndonëse në disa raste u vu re se ata ose ndërhyjnë ose drejtuan punën e komisioneve të qendrave të votimit.

Ky raport ofron një numër rekomandimesh në mbështetje të përpjekjeve për të pasur zgjedhje në përputhje me angazhimet e OSBE-së dhe detyrimet dhe standardet e tjera ndërkombëtare për zgjedhje demokratike. OSBE/ODIHR-i është i gatshëm t'i ndihmojë autoritetet dhe shoqërinë civile për të përmirësuar procesin zgjedhor dhe për të trajtuar rekomandimet e përfshira në këtë raport dhe në raportet e mëparshme.

II. HYRJE DHE FALENDERIME

Në përgjigje të ftesës të qeverisë së Republikës së Shqipërisë dhe bazuar në rekomandimet e Misionit për Vlerësimin e Nevojave, zhvilluar prej datës 15 deri në 17 prill 2015, Zyra për Institucionet Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut e OSBE-së (OSBE/ODIHR) ngriti në 15 maj një Mision për Vëzhgimin e Zgjedhjeve për të vëzhguar zgjedhjet për qeverisjen vendore të 21 qershorit. MVZ-ja u kryesua nga Ambasadorja Audrey Glover dhe përbëhej nga një ekip bazë prej 16 ekspertësh të vendosur në Tiranë, 20 vëzhguesish afatgjatë të vendosur në të gjithë vendin, dhe 134 vëzhguesish

afatshkurtër të shpërndarë për të ndjekur procedurat gjatë ditës së zgjedhjeve. Ditën e zgjedhjeve, MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it i bashkoi përpjekjet me një delegacion vëzhgues prej 24 anëtarësh të Kongresit të Autoriteteve Vendore dhe Rajonale të Këshillit të Evropës (Kongresi) për të krijuar një Mision Ndërkombëtar për Vëzhgimin e Zgjedhjeve (MNVZ). Delegacioni i Kongresit u kryesua nga Stewart Dickson dhe përbëhej nga anëtarë të Komitetit të Rajoneve të Bashkimit Evropian. Gjithsej ishin të pranishëm 200 vëzhgues afatshkurtër nga 32 shtete pjesëmarrëse të OSBE-së. Procesi i votimit u vëzhgua në rreth 652 prej 5,301 Qendrave të Votimit (QV). Procesi i numërimit dhe nxjerrja e rezultateve u vëzhguan në 32 prej 90 Vendeve të Numërimit të Votave.

MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it vlerësoi pajtueshmërinë e procesit zgjedhor me angazhimet e OSBE-së, detyrimet dhe standardet e tjera ndërkombëtare për zgjedhje demokratike si dhe me legjislacionin vendas. Ky raport përfundimtar pason Deklaratën e Gjetjeve dhe Përfundimeve Paraprake, e cila u dha gjatë konferencës për shtyp të datës 22 qershor në Tiranë.²

MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it dëshiron të falenderojë autoritetet shqiptare për ftesën për të vëzhguar zgjedhjet, Komisionin Qendror të Zgjedhjeve për bashkëpunimin dhe për sigurimin e dokumenteve të akreditimit si dhe Ministrinë e Punëve të Jashtme dhe autoritetet e tjera për ndihmën e tyre. Gjithashtu, ajo shpreh vlerësimin e saj për përfaqësuesit e partive politike, medias, shoqërisë civile dhe bashkëbiseduesit e tjerë për shprehjen e pikëpamjeve të tyre. MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it dëshiron t'i shprehë mirënjohjen e saj Prezencës së OSBE-së në Shqipëri, Zyrës së OSBE-së të Komisionerit të Lartë për Minoritetet Kombëtare si dhe organizatave të tjera ndërkombëtare dhe përfaqësive diplomatike të shteteve pjesëmarrëse të OSBE-së për ndihmën dhe bashkëpunimin e tyre.

III. SFONDI DHE KONTEKSTI POLITIK

Shqipëria është një republikë parlamentare, ku pushteti legjislativ ushtrohet nga Kuvendi i përbërë nga 140 anëtarë dhe ku pushteti ekzekutiv ushtrohet nga qeveria, që drejtohet nga Kryeministri. Qeveria drejtohet nga Partia Socialiste (PS), që ka 65 vende në parlament, në koalicion me partinë Lëvizja Socialiste për Integrim (LSI) me 16 vende në parlament, dhe mbështetet nga parti të tjera. Opozita parlamentare ka 57 vende në parlament dhe drejtohet nga Partia Demokratike (PD).³ Gratë janë të nënpërfaqësuar në jetën publike dhe politike, veçanërisht në pozicionet vendimmarrëse, duke mbajtur 29 prej 140 vendeve në parlamentin aktual, 7 prej 21 posteve ministrore dhe 7 prej 373 posteve si kryetarë bashkie në ikje.

Zgjedhjet për qeverisjen vendore mbahen çdo katër vjet. Zgjedhjet e mëparshme vendore të 2011-ës nxorrën 218 kryetarë bashkie nga koalicioni i drejtuar nga PD-ja dhe LSI-ja, dhe 145 nga koalicioni i drejtuar nga PS-ja. Prej 6,152 këshilltarëve të zgjedhur, 1,191 ishin propozuar nga PD-ja, 1,446 nga PS-ja dhe 1,251 nga partitë e tjera parlamentare. 2,264 vendet e mbetura u shpërndanë midis partive joparlamentare dhe 18 kandidatëve të pavarur.

Zgjedhjet për qeverisjen vendore të 21 qershorit u zhvilluan në një kuadër të rishikuar të njësisive të qeverisjes vendore (NjQV) të kryer në vitin 2014. Ato ishin të parat që zgjodhën kryetarë bashkie dhe këshilla bashkiakë në 61 bashkitë e sapo formuara, që zëvendësuan 373 bashkitë dhe komunat e mëparshme. Reforma e qeverisjes vendore është ende në vazhdim dhe kompetencat e sakta të bashkive të reja do të përcaktohen në periudhën paszgjedhore. Këto zgjedhje ishin gjithashtu të parat që u mbajtën që prej marrjes së statusit të vendit kandidat në Bashkimin Evropian nga Shqipëria në qershor të 2014-ës. Këshilli Evropian theksoi se prioritetet kyçe duhet ende të përmbushen,

---

² Shiko të gjitha [raportet e mëparshme të OSBE/ODIHR-it për Shqipërinë](#).

³ Partia për Drejtësi, Integrim dhe Unitet, e cila ishte partia e dytë më e madhe opozitare në parlament, u bashkua në këto zgjedhje me koalicionin e drejtuar nga PS-ja.

veçanërisht në “reformën administrative dhe gjyqësore, luftën kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar, dhe të drejtave themelore”.⁴

Reforma e NjQV-ve ishte politikisht përçarëse. Edhe pse të gjitha partitë ranë dakord për nevojën për të ulur numrin e NjQV-ve, opozita dhe disa parti joparlamentare pretenduan se procesi i reformës nuk ishte gjithëpërfshirës dhe se ndarja e re u bë sipas linjave partiake, dhe jo gjithmonë duke pasur parasysh veçoritë e zonave të populluara nga minoritetet. Si rrjedhojë, parlamenti i miratoi NjQV-të e ndryshuara pa mbështetjen e PD-së, Partisë Republikane (PR) dhe Partisë Bashkimi për të Drejtat e Njeriut (PBDNj). PD-ja e kundërshtoi reformën në Gjykatën Kushtetuese, e cila e rrëzoi ankimin e saj në dhjetor të 2014-ës.⁵ Në janar 2015, Kolegji Zgjedhor i Gjykatës së Apelit të Tiranës (Kolegji Zgjedhor) hodhi poshtë vendimin e Komisionit Qendror të Zgjedhjeve (KQZ) për miratimin e kërkesave nga grupe qytetare, të mbështetura nga opozita, për të zhvilluar 130 referendume vendore për të kundërshtuar NjQV-të e ndryshuara.

Në prag të zgjedhjeve, klima politike mbeti e polarizuar midis opozitës së PD-së dhe koalicionit qeverisës të PS-së dhe LSI-së. Kjo edhe pas ndërmjetësimit të Parlamentit Evropian, i cili në dhjetor 2014 çoi në përfundimin e një bojkoti parlamentar 5 mujor nga PD-ja. Sipas marrëveshjes politike që i dha fund bojkotit, shumica qeverisëse dhe opozita ranë dakord të bashkëpunojnë për dialog politik dhe të punojnë së bashku në mënyrë konsensuale, duke përfshirë çështjen e personave me precedent penal, të cilët mbajnë ose kërkojnë të zgjidhen apo emërohen në poste publike.⁶

Në zgjedhje morën pjesë dy koalicione dhe 11 parti që garuan vetëm, si edhe një numër kandidatësh të pavarur. “Aleanca për Shqipërinë Europiane” (ASHE) u krijua nga dy partitë më të mëdha qeverisëse, PS-ja dhe LSI-ja, si edhe nga 35 parti të tjera. Ky koalicion përfshiu Partinë për Drejtësi, Integritim dhe Unitet (PDIU), e cila ishte partia e dytë më e madhe opozitare në parlament. Edhe një numër partish më të vogla, të cilat kishin qenë pjesë e koalicionit të kryesuar nga PD-ja në zgjedhjet vendore të 2011-ës dhe ato për Kuvendin të 2013-ës, vendosën gjithashtu t’i bashkoheshin koalicionit ASHE. “Aleanca Popullore për Punë dhe Dinjitet” (APPD) u krijua nga PD-ja së bashku me PR-në dhe 13 parti të tjera. Tek partitë që garuan të vetme bënë pjesë PBDNj-ja, e cila ka një Zëvendës Ministër në qeveri, dhe Partia Social Demokrate (PSD), të cilat kanë qenë shpesh pjesë të koalicioneve të kryesuara nga PS-ja, duke përfshirë edhe zgjedhjet e fundit për Kuvendin.

IV. SISTEMI ZGJEDHOR DHE KUADRI LIGJOR

Kryetarët e bashkive dhe këshillat bashkiakë zgjidhen në mënyrë të drejtpërdrejtë për një mandat katër vjeçar. Ligji për Qeverisjen Vendore, i ndryshuar në prill 2015, parashikon se numri i këshilltarëve të zgjedhur për çdo bashki vendoset në bazë të numrit të popullsisë së saj, duke u shtrirë nga 15 deri në 61 anëtarë. Një total prej 1,595 këshilltarësh u zgjedhën sipas sistemit proporcional me lista të mbyllura dhe 61 kryetarë bashkish u zgjedhën sipas sistemit mazhoritar. Zonat zgjedhore për zgjedhjet vendore janë territoret e bashkive. Mandatet e këshillave bashkiakë ndahen ndërmjet partive dhe koalicioneve sipas sistemit *d’Hondt*. Ndarja e vendeve për partitë brenda koalicioneve bëhet sipas metodës *Sainte-Laguë*. Për tu kualifikuar për vende në këshillat bashkiakë, partitë duhet të kalojnë

⁴ Shiko [Raportin për Progresin e Shqipërisë në Luftën kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar dhe në Reformën Gjyqësore](#) të vitit 2014 të Këshillit Evropian.

⁵ Gjykata Kushtetuese nuk gjeti asnjë shkelje procedurale gjatë miratimit të ligjit dhe hodhi poshtë si të pabaza argumentat lidhur me bashkimin e komunave apo përfaqësimin potencialisht jo të barabartë të zgjedhësve. Shiko Vendimin Nr. 19, datë 15 prill 2015, tek http://www.gjk.gov.al/ëeb/Vendime_perfundimtare_100_1.php.

⁶ [Marrëveshja politike midis shumicës qeverisëse dhe opozitës](#) u nënshkrua në 24 dhjetor 2014.

kufirin prej tre për qind të votave të hedhura në bashkinë përkatëse, ndërsa koalicionet duhet të kalojnë kufirin prej pesë për qind.⁷

Zgjedhjet vendore rregullohen pikësisht nga Kushtetuta, Kodi Zgjedhor dhe aktet e KQZ-së. Legjislacioni dytësor përfshin Ligjin për Qeverisjen Vendore, Ligjin për Partitë Politike, Ligjin për Tubimet, dhe dispozita nga Kodi i Procedurave Administrative dhe Kodi Penal. Kodi Zgjedhor u ndryshua në mënyrë të konsiderueshme në vitin 2012, pas një procesi përfshirës të mbështetur nga partitë kryesore politike. Ndryshimet trajtuan një numër rekomandimesh të mëparshme të dhëna nga OSBE/ODIHR-i dhe Komisioni Evropian për Demokraci nëpërmjet Ligjit i Këshillit të Evropës (Komisioni i Venecias).⁸ Ndryshimet pasuese në prill 2015 reflektuan ndarjen e re administrativo-territoriale dhe trajtuan një rekomandim të bërë prej një kohe të gjatë nga OSBE/ODIHR-i për të promovuar kandidatet gra duke rritur kuotat gjinore në listat e kandidatëve për këshillat bashkiakë në 50 për qind, duke ndërruar gjininë në çdo emër të dytë.⁹ Përveç kësaj, në rast të hapjes së një vendi të lirë në këshill, zëvendësimi duhet të bëhet me kandidatin pasues të së njëjtës gjini të renditur më lart në listë. PD-ja dhe PR-ja nuk i mbështetën ndryshimet që lidheshin me ndarjen administrativo-territoriale, por i mbështetën dispozitat në lidhje me kuotën gjinore.

Disa nga rekomandimet e mëparshme të OSBE/ODIHR-it dhe Komisionit të Venecias mbeten të patrajtuara, duke përfshirë rritjen e paanësisë së komisioneve zgjedhore, transparencën e financimit të fushatave dhe zgjidhjen efektive të mosmarrëveshjeve zgjedhore. Këto çështje u provuan të ishin përsëri problematike gjatë këtyre zgjedhjeve. Boshllëqet dhe mospërputhjet procedurale të Kodit Zgjedhor, të cilat mund të ishin rregulluar më parë, përfshijnë përkufizimin e subjektit zgjedhor, kërkesat e paqarta për mbledhjen dhe verifikimin e nënshkrimeve për regjistrimin e kandidatëve, mungesën e rregullave për tërheqjen e kandidatëve, mospërputhjen e afateve për gjykimin e ankimeve dhe rregullimet e pamjaftueshme për fushatën.

Pavarësisht këtyre mangësive, kuadri ligjor mund të ofronte bazën për zgjedhje demokratike; megjithatë, mungesa e vullnetit politik nga partitë kryesore politike për ta zbatuar atë efektivisht dhe politizimi i institucioneve të përfshira në zgjedhje vijoi ta dëmtonte procesin zgjedhor. Mungesa e qartësisë ligjore kontribuoi në zbatimin e paqendrueshëm të legjislacionit, i cili shpesh u perceptua të ishte sipas linjave partiake.

Kodi Zgjedhor duhet të ndryshohet në mënyrë që të eliminojë boshllëqet dhe paqartësitë e identifikuar në këtë raport dhe në raportet e mëparshme të OSBE/ODIHR-it. KQZ-ja duhet të trajtojë në mënyrë të menjëhershme përmes vendimesh dhe udhëzimesh çdo paqartësi dhe boshllëk që mund të haset në ligj.

V. ADMINISTRIMI I ZGJEDHJEVE

Zgjedhjet vendore u administruan nga një administratë zgjedhore me tre nivele, e përbërë nga KQZ-ja, 90 Komisione Zonale të Administrimit të Zgjedhjeve (KZAZ) dhe 5,301 Komisione të Qendrave të Votimit (KQV). Numërimi i votave u krye nga Grupet e Numërimit të Votave (GNV) në 90 Vende të

---

⁷ Një kandidat i pavarur siguron një vend në këshill në qoftë se numri i votave për këtë kandidat është më i lartë se herësi minimal i përcaktuar për ndarjen e mandateve për partitë dhe koalicionet.

⁸ Ndryshimet përfshinë një proces të ndryshuar të zgjedhjes së kryetarit të KQZ-së dhe të anëtarëve të tjerë të administratës zgjedhore, një proces të rishikuar për hartimin e listave të zgjedhësve, një proces më të thjeshtuar për regjistrimin e kandidatëve dhe një akses në raporte të drejta në media dhe në fondet publike të fushatës. Shiko [Opinionin e Përbashkët të OSBE/ODIHR-it dhe Komisionit të Venecias të vitit 2011](#).

⁹ Kodi Zgjedhor parashikon se listat që nuk do ta plotësojnë këtë kusht nuk do të regjistrohen. Këto ndryshime janë në përputhje me Ligjin mbi Barazinë Gjinore në Shoqëri të vitit 2008, i cili parashikon një minimum prej 30 për qind të përfaqësimit të grave në të gjitha institucionet e sektorit publik, në nivel vendor dhe kombëtar.

Numërimin të Votave (VNV), në 90 Zona të Administrimit Zgjedhor (ZAZ). Komisionet zgjedhore të të gjitha niveleve si dhe GNV-të janë ngritur në mënyrë të tillë që të arrihet barazpesha midis partive kryesore politike.

KQZ-ja është një organ i përhershëm përgjegjës për mbarëvajtjen e përgjithshme të zgjedhjeve. KQZ-ja ka shtatë anëtarë, të gjithë të zgjedhur nga Kuvendi. Tre anëtarë janë të propozuar nga shumica parlamentare dhe tre nga opozita parlamentare, ndërkohë që kryetari i KQZ-së zgjidhet nëpërmjet një procesi të hapur aplikimi. KQZ-ja përfshin tre gra, njëra nga të cilat është kryetarja e institucionit.

Në përgjithësi, KQZ-ja funksionoi në mënyrë të hapur, me seanca publike të ndjekura rregullisht nga vëzhguesit, media dhe përfaqësuesit e partive politike. Miratimi nga KQZ-ja i Rregullores së Brendshme përpara këtyre zgjedhjeve ishte një zhvillim pozitiv. Ndonjëherë, vendimet e KQZ-së nuk u publikuan në faqen e saj të internetit brenda afatit ligjor.¹⁰ Edhe pse mbledhjet e KQZ-së ishin publike dhe të transmetuara drejtpërsëdrejti në faqen e saj, publikimi dhe arkivimi i të dhënave të mbledhjeve të KQZ-së do ta përmirësonte më tej transparencën e aktiviteteve të saj.

Natyrë e politizuar e diskutimeve të KQZ-së u vu re në shumicën e mbledhjeve të saj. MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it vuri re se, ndërkohë që vendimet mbi çështjet teknike u miratuan shpesh me unanimitet,¹¹ vendimet mbi çështje më thelbësore u miratuan kryesisht me votim të ndarë katër me tre, duke përfshirë rreth 50 vendime mbi ngritjen e grupeve të numërimit, regjistrimin dhe dorëheqjen e kandidatëve si dhe disa ankime mbi rezultatet e zgjedhjeve. Në veçanti, qasja e paqendrueshme e KQZ-së ndaj regjistrimit dhe dorëheqjes së kandidatëve çoi në vendime kontradiktore, të cilat reflektuan ndarjet partiake (shih *Regjistrimin e Kandidatëve*). Në një rast tjetër, vendimi i KQZ-së për miratimin e listës së partive të cilat kishin të drejtë të caktonin përfaqësues në GNV-të, çoi në përjashtimin e një partie që kualifikohej për të patur përfaqësues në këto grupe.¹² E gjitha kjo dëmtoi besimin e publikut në pavarësinë dhe efikasitetin e komisioneve zgjedhore.¹³

Sekretaria e KQZ-së shpesh ishte pak e informuar rreth përgatitjeve zgjedhore në komisionet e niveleve më të ulëta, veçanërisht përsa i përket ngritjes së KQV-ve, GNV-ve dhe regjistrimit të kandidatëve. Nga ana tjetër, informacioni i detajuar ofrohej në mënyrë të rregullt nga përfaqësuesit e partive politike në KQZ. Shumë komisione zgjedhore të niveleve më të ulëta informuan MVZ-në e OSBE/ODIHR-it se komunikimi efektiv me KQZ-në mungonte, duke u bërë shkak për vonesa. Në përgjithësi, KQZ-ja duhet të kishte siguruar më shumë orientim dhe mbikëqyrje më nga afër të elementeve kyçe të procesit zgjedhor, duke përfshirë edhe plotësimin e boshllëqeve në legjislacionin nëpërmjet vendimeve dhe udhëzimeve të saj.

KZAZ-të, të ngritura në 13 prill, përbëheshin nga shtatë anëtarë të propozuar nga shumica dhe opozita parlamentare. Në gjysmën e KZAZ-ve partitë e shumicës parlamentare kishin katër anëtarë duke përfshirë edhe kryetarin, ndërsa në gjysmën tjetër opozita parlamentare kishte katër anëtarë duke

---

¹⁰ Neni 24.3 i Kodit Zgjedhor kërkon që vendimet e KQZ-së të zbardhen brenda 24 orëve dhe të publikohen menjëherë në faqen zyrtare të KQZ-së. Që nga shpallja e zgjedhjeve, KQZ-ja ka marrë rreth 700 vendime.

¹¹ KQZ-ja miratoi në mënyrë unanime rreth 200 vendime kryesisht teknike, duke përfshirë zëvendësimet e anëtarëve të KZAZ-ve, regjistrimin e vëzhguesve dhe miratimin e fletëve të votimit.

¹² Në një përpjekje për të ruajtur ekuilibrin politik në grupet e numërimit, KQZ-ja nuk e zbatoi ligjin. Neni 96 i Kodit Zgjedhor kërkon që anëtarët i tretë dhe i katërt i grupeve të numërimit të zgjidhen me short, gjë që nuk u krye. Shorti duhet të përfshijë partitë parlamentare të shumicës dhe opozitës të regjistruara në zgjedhje të cilat kanë fituar të paktën dy vende në Kuvend në zgjedhjet e fundit parlamentare. Si rezultat, LSI-ja dhe PR-ja u përfaqësuan në grupet e numërimit, duke lënë jashtë PDIU-në, e cila duhej të kishte qenë gjithashtu e përfaqësuar.

¹³ Sipas Paragrafit 20 të Komentit të Përgjithshëm të UNHRC-së Nr.25 të vitit 1996 "Duhet ngritur një autoritet zgjedhor i pavarur për të mbikëqyrur procesin zgjedhor dhe për të siguruar se ai zhvillohet në mënyrë të drejtë, të paanshëm dhe në përputhje me ligjet e krijuara në përputhje me Marrëveshjen".

përfshirë edhe kryetarin. Gratë përbënë rreth një të tretën e anëtarëve të KZAZ-ve.¹⁴

KZAZ-të punuan me shkallë të ndryshme profesionalizmi dhe efikasiteti. Edhe pse përgatitjet ishin në përgjithësi të kënaqshme, shumica e KZAZ-ve shprehën pakënaqësi në lidhje me pengesa të ndryshme funksionale në punën e tyre.¹⁵ Për më tepër, 234 nga 630 anëtarë KZAZ-je (37 për qind) u zëvendësuan, kryesisht me kërkesë të partive që i kishin propozuar. Këto zëvendësime vijuan deri ditën e zgjedhjeve, duke dëmtuar punën dhe pavarësinë e perceptuar të administratës zgjedhore.¹⁶ Më tej, ndërkohë që KQZ-ja zhvilloi trajnime për anëtarët e KZAZ-ve, të cilët u vlerësuan nga MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it me cilësi të ndryshme, vlera e tyre u zvogëluar në rastet kur anëtarët e trajnuar u zëvendësuan.¹⁷ Megjithatë balanca politike e detyruar me ligj u zbatua në të gjitha KZAZ-të, polarizimi politik çoi në mungesën e kolegjalitetit dhe, në disa raste, edhe në bllokime veprimi.¹⁸

Vëmendje duhet t'i kushtohet rritjes së pavarësisë, paanësisë dhe kapacitetit profesional të komisioneve zgjedhore. Ligji mund të ndryshohet në mënyrë që të lejojë caktimin e komisionerëve jo partiakë në të gjitha nivelet dhe në këtë mënyrë të depolitizohet administrimi zgjedhor. KQZ-ja duhet të zbatohet në mënyrë të paanshme gërmën dhe frymën e ligjit. Kapaciteti i sekretarisë së KQZ-së mund të fuqizohet për të siguruar shkëmbimin e informacioneve thelbësore brenda administratës zgjedhore.

KZAZ-të ngritën KQV-të dhe GNV-të, të cilat administruan përkatësisht procesin e votimit dhe të numërimit. KQV-të përbëhen nga shtatë anëtarë të propozuar nga partitë parlamentare sipas të njëjtës formulë të formimit të KZAZ-ve, ndërsa GNV-të përbëhen nga katër anëtarë me përfaqësim politik të balancuar. KQV-të duhej të ngriheshin deri në 1 qershor dhe GNV-të deri në 11 qershor, por këto afate nuk u respektuan nga shumë KZAZ. Nuk ka asnjë dispozitë që të sigurojë përfaqësimin e grave në KQV ose në GNV. MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it vërejti se vetëm 17 për qind e anëtarëve të KQV-ve ishin gra.

Në 19 qershor, KQZ-ja shprehu shqetësimin se KQV-të dhe GNV-të në 16 ZAZ nuk ishin ngritur ende dhe iu bëri thirrje partive politike të propozonin anëtarët e KQV-ve. Disa KQV dhe GNV u ngritën ditën e zgjedhjeve dhe disa madje edhe pas ditës së zgjedhjeve, gjë që solli një sforcim shtesë në administrimin e zgjedhjeve.¹⁹ Kjo erdhi kryesisht si pasojë e propozimeve të vonuara nga ana e partive politike, të cilat shprehën shqetësimin se anëtarët e komisioneve mund të korruptohen nga kundërshtarët e tyre, duke reflektuar në këtë mënyrë mosbesimin midis partive politike kryesore. Propozimet e vonuara u përdorën për të shmangur ndalimin me ligj të zëvendësimit të anëtarëve të KQV-ve sipas dëshirës së partive politike.²⁰ Si rrjedhojë, trajnimi i anëtarëve të KQV-ve u ndoq pak ose nuk u zhvillua fare. KQZ-ja mund të kishte vepruar në mënyrë më aktive dhe të kërkonte nga

¹⁴ Në përputhje me ligjin, të paktën 30 për qind e anëtarëve të KZAZ-ve të propozuar nga PS-ja dhe PD-ja ishin gra.

¹⁵ Këto pengesa përfshinë mungesën e pajisjeve dhe mjeteve të transportit, mjediset e papërshtatshme dhe mungesën e fondeve. Shumë KZAZ pretenduan se nuk kishin marrë fondet e tyre në kohë, dhe disa anëtarë KZAZ-je thanë se i kishin mbuluar vetë një pjesë të shpenzimeve.

¹⁶ OSBE/ODIHR-i ka rekomanduar më parë heqjen e këtyre zëvendësimeve. Seksioni II.3.1.77 i raportit shpjegues të vitit 2002 të Kodit të Praktikave të Mira në Çështjet Zgjedhore të Komisionit të Venecias, thekson se: "organet të cilat emërojnë anëtarët në komisionet zgjedhore nuk duhet të lejohen t'i heqin ata, pasi kjo ngre dyshime mbi pavarësinë e tyre. Heqja diskrecionale e komisionerëve është e papranueshme...".

¹⁷ Cilësia e manualeve të trajnimit u vlerësua përgjithësisht në mënyrë pozitive nga MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it.

¹⁸ Për shembull, KQZ-ja shkarkoi katër anëtarë të PD-së/PR-së të KZAZ-së 15 (duke përfshirë edhe kryetarin) në prag të ditës së zgjedhjeve, me arsyetimin se ata po pengonin në mënyrë të qëllimshme ngritjen e KQV-së në Kurbin.

¹⁹ Për shembull, në Kurbin, PD-ja nuk propozoi anëtarë të KQV-ve, gjë që çoi në hapjen me vonësë të disa qendrave të votimit. GNV-të në Shkodër nuk mundën të fillonin numërimin në kohë si pasojë e emërimit të vonuar të anëtarëve të tyre. GNV-të në Vlorë dhe Gjirokastër u ngritën në ditën e zgjedhjeve si edhe më vonë po atë natë, dhe u desh të trajtoheshin pikërisht përpara se të fillonte numërimi.

²⁰ MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it u informua se listat e kandidatëve të propozuar për anëtarë të KQV-ve të paraqitura pranë KZAZ-ve ishin lista paraprake. Partitë nuk u lejuan t'i hiqnin anëtarët e tyre të KQV-ve, por kandidatët e propozuar u zëvendësuan në momentin e fundit.

partitë politike që t'i paraqisnin kandidatët e tyre në kohën e duhur.

KQZ-ja prodhoi një gamë materialesh edukuese për zgjedhësit lidhur me regjistrimin e zgjedhësve, procedurat e votimit, votimin familjar dhe blerjen e votës, si dhe materiale që promovojnë pjesëmarrjen e grave, të personave me aftësi të kufizuara dhe të zgjedhësve për herë të parë.

VI. REGJISTRIMI I ZGJEDHËSVE

Të gjithë shtetasit që kanë mbushur moshën 18 vjeç e sipër kanë të drejtën e votës, përveç personave të cilët janë shpallur me vendim gjykatë si të paafte për të vepruar.²¹ Personat që nuk janë shtetas shqiptarë nuk kanë të drejtë vote në zgjedhjet vendore, pavarësisht kohëzgjatjes së qëndrimit të tyre.²² Kufizimet përgjithësuese të së drejtës për të votuar për këto dy grupe nuk janë në përputhje me detyrimet ndërkombëtare dhe standardet për zgjedhje demokratike.

Kufizimet përgjithësuese të së drejtës për të votuar të personave me aftësi të kufizuara mendore duhet të hiqen ose duhet të vendosen rast pas rasti, duke u bazuar në rrethanat specifike. Vëmendje i duhet kushtuar dhënies së të drejtës së votës në zgjedhjet vendore shtetasve të huaj pas një periudhe të caktuar qëndrimi në vend, me kusht që ata të përmbushin të njëjtat detyrime ligjore me shtetasit shqiptarë.

Sistemi i regjistrimit të zgjedhësve është pasiv. Listat e Zgjedhësve (LZ) nxirren nga baza elektronike e të dhënave të Regjistrimit Kombëtar të Gjendjes Civile (RKGjC), që mbahet nga Drejtoria e Përgjithshme e Gjendjes Civile (DPGjC) e Ministrisë së Punëve të Brendshme. Zgjedhësit janë të përfshirë në listat e zgjedhësve të zonës së QV-së ku kanë vendbanimin. Zgjedhësi mund të votojë vetëm personalisht; nuk ka asnjë dispozitë që mundëson votimin nga jashtë vendit, me email ose nëpërmjet kutive të lëvizshme të votimit. QV të veçanta u ngritën nëpër spitale, burgje dhe në qendrat e paraburgimit. Sipas DPGjC-së, listat përfundimtare të zgjedhësve përfshinë 3,370,206 zgjedhës.

Ekstrakte të listave të zgjedhësve u afishuan në çdo QV për shqyrtim publik, por disa KZAZ nuk morën dy kopje të shtypura dhe një version elektronik të listës përfundimtare të zgjedhësve brenda afatit të 18 majit.²³ Zgjedhësit mund të verifikonin të dhënat e tyre edhe në faqen e internetit të Ministrisë së Punëve të Brendshme (MPB). Megjithatë zgjedhësit duhet të ishin informuar nga kryetarët e bashkive në lidhje me QV-të e tyre, në një numër ZAZ-sh zgjedhësit pretenduan se nuk i kishin marrë njoftimet.²⁴ KQZ-ja ndryshoi vendndodhjen e shumë QV-ve, në disa raste në prag të

²¹ Neni 29 i Konventës për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (KDKPAK) i vitit 2006 kërkon që shtetet të “garantojnë të drejtat politike personave me aftësi të kufizuara dhe mundësinë që ata t’i gëzojnë këto të drejta në mënyrë të barabartë me personat e tjerë”. Paragrafi 24 i Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së i vitit 1990 parashikon se “në një shoqëri demokratike, çdo kufizim i të drejtave dhe lirive duhet të lidhet me një nga objektivat e ligjit të aplikueshëm dhe duhet të jetë plotësisht proporcional me qëllimin e atij ligji”. Shih gjithashtu vendimin e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut në çështjen *Alajos Kiss kundër Hungarisë*.

²² Neni 6.1 i Konventës Evropiane për Pjesëmarrjen e të Huajve në Jetën Publike të Nivelit Vendor i vitit 1992, parashikon se shtetet “i njohin çdo personi të huaj rezident të drejtën e votës dhe të kandidimit për zgjedhjet e autoriteteve vendore, në rast se personi përmbush të njëjtat kërkesa ligjore si shtetasit e atij vendi dhe gjithashtu nëse personi ka qëndruar në mënyrë të ligjshme dhe të vazhdueshme në shtetin në fjalë për pesë vite përpara zgjedhjeve”. Seksioni I.I.1.b i Kodit të Praktikave të Mira në Çështjet Zgjedhore të Komisionit të Venecias i vitit 2002, thekson se “këshillohet që të huajve t’u lejohej të votojnë për zgjedhjet vendore pas një periudhe të caktuar banimi.”

²³ Nga kopjet e printuara, njëra afishohet në QV, ndërkohë që e dyta përdoret nga KQV-ja ditën e zgjedhjeve. Ligji është i paqartë se kush duhet tua sigurojë KZAZ-ve versionin elektronik të listës përfundimtare të zgjedhësve.

²⁴ Afati për njoftimin e zgjedhësve ishte data 15 mars, gati dy muaj përpara afatit për caktimin e QV-ve dhe përgatitjes së listave të zgjedhësve. MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it u informua se zgjedhësit nuk morën njoftim në ZAZ-të 1-8, 12-15, 17-19, 29-41, 85 dhe 86. Në ZAZ-të 22-24, zgjedhësit raportuan se u njoftuan me vonë.

ditës së zgjedhjeve.²⁵ Këto ndryshime në momentet e fundit të vendndodhjes së QV-ve, të bëra pasi zgjedhësit ishin njoftuar paraprakisht se ku do të votonin, sollën konfuzion dhe mund të kenë dekurajuar disa zgjedhës për të votuar. U pranua gjerësisht se në listat e zgjedhësve ishin përfshirë një numër i madh shtetasish të cilët nuk banojnë në zonat përkatëse të QV-ve.

Sipas ligjit, zgjedhësit e moshës mbi 100 vjeç hiqen nga listat e zgjedhësve, përveç rasteve kur ata i konfirmojnë të dhënat e tyre.²⁶ Diskriminimi në bazë të moshës është në kundërshtim me paragrafin 5.9 të Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së të vitit 1990 dhe me detyrimet e tjera ndërkombëtare.²⁷

Një sërë bashkëbiseduesish të MZV-së së OSBE/ODIHR-it shprehën kënaqësi për saktësinë e listave të zgjedhësve, edhe pse vazhduan të shfaqeshin problemet e vjetra që lidhen me të dhënat e dyfishta dhe të dhënat pa kodin e saktë të adresës në RKGjC.²⁸ Numri i madh i zgjedhësve të regjistruar pa kod të saktë adrese e zvogëlon saktësinë e listave të zgjedhësve. Procesi i hartimit të listës së zgjedhësve u vlerësua nga dy auditues të caktuar nga KQZ-ja, të cilët përgatitën raporte të veçanta çdo muaj. Në maj, një nga audituesit e caktuar nga KQZ-ja, i propozuar nga PD-ja, vuri në pikëpyetje rritjen prej 2,186 zgjedhësish në listën e zgjedhësve në Durrës dhe rritjen prej 595 zgjedhësish në listën e zgjedhësve në Kavajë. Në 15 qershor, LSI-ja ngriti padi në prokurori për rritjen me 500 zgjedhës të numrit të zgjedhësve në Vorë. Fakti që këto çështje ishin ende nën hetim nga prokuroria edhe pas ditës së zgjedhjeve shkaktoi disa shqetësime në lidhje me integritetin e sistemit të regjistrimit të zgjedhësve dhe çoi në kundërshtimin ligjor të rezultatit të zgjedhjeve.

Të burgosurit mund të votojnë në zgjedhjet vendore. Audit i KQZ-së i propozuar nga PD-ja identifikoi 197 të burgosur të cilët nuk ishin përfshirë në listën përfundimtare të zgjedhësve. Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve informoi MVZ-në e OSBE/ODIHR-it se rreth 3,000 nga 5,700 të burgosur nuk u përfshinë në listën e zgjedhësve për arsye të gabimeve dhe vonesave në informacionin e paraqitur nga drejtorët e burgjeve, por rreth 2,256 të burgosur morën më vonë vendime gjykatë që i lejuan ata të votonin. Si rezultat, u raportua se rreth 800 zgjedhës në burgje nuk patën mundësi të votonin.²⁹

Duhet shtuar përpjekjet për të garantuar pajisjen e të gjithë zgjedhësve me një kod të saktë adrese si dhe verifikimin dhe zgjidhjen e të dhënave të dyfishta. Duhet të merren masa për të siguruar mosvazhdimësinë e praktikës së heqjes së zgjedhësve mbi moshën 100 vjeç nga listat e zgjedhësve dhe të garantohet regjistrimi i rregullt i të burgosurve. Autoritetet duhet të fillojnë në kohë hetimet rreth pretendimeve specifike për shtim të zgjedhësve në regjistrin e gjendjes civile dhe listat e zgjedhësve në kundërshtim me ligjin.

²⁵ KQZ-ja u vuri sanksione 31 kryetarëve bashkiakë për caktimin ose konfirmimin jo në kohë të QV-ve.

²⁶ Përgjithësisht, 310 nga 1,288 zgjedhës të regjistruar mbi moshën 100 vjeç konfirmuan të dhënat e tyre.

²⁷ Sipas paragrafit 5.9 të Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së të vitit 1990 “Të gjithë njerëzit janë të barabartë para ligjit dhe kanë të drejtë pa asnjë diskriminim të kenë të garantuar mbrojtje të barabartë nga ligji”. Shiko gjithashtu Nenin 26 të Marrëveshjes Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike (MNDCP).

²⁸ Sipas DPGjC-së, listat përfundimtare të zgjedhësve përmbanin 1,193 të dhëna të dyfishta dhe 300,506 të dhëna pa kod të saktë adrese.

²⁹ Paragrafi 20 i Komentit të Përgjithshëm Nr.25 të UNHCR-së të vitit 1996 parashikon se “shtetet duhet të marrin masa efektive për të siguruar që të gjithë personat që kanë të drejtën e votës të kenë mundësi ta ushtrojnë këtë të drejtë”.

VII. REGJISTRIMI I KANDIDATËVE

Çdo shtetas me të drejtë vote mund të kandidojë në zgjedhje, përveç atyre që janë duke vuajtur dënimin në burg.³⁰ Kushtetuta liston kategoritë e zyrtarëve të cilët duhet të japin dorëheqjen përpara se të regjistrohen si kandidatë.³¹ Kandidatët mund të propozohen nga partitë politike, koalicionet e partive ose grupe zgjedhësish. Partitë politike mund të regjistroheshin si “subjekte zgjedhore” në KQZ deri në datën 13 prill, dhe koalicionet deri në datën 22 prill. Subjektet zgjedhore duhet të paraqisnin emrat e kandidatëve në KZAZ-të përkatëse deri në datën 4 maj. KQZ-ja kishte përgjegjësinë për regjistrimin e kandidatëve dhe të listave të kandidatëve në 10 bashkitë të cilat përfshinin më shumë se një ZAZ.³² Në total, 63 parti politike u regjistruan për zgjedhjet dhe 36,341 kandidatë garuan për këshillat bashkiakë, duke përfshirë edhe 12 kandidatë të pavarur. Të gjitha partitë përmbushën kriterin e ri për kuotën gjinore, gjë që solli që 49,4 për qind e kandidatëve për këshillat bashkiakë të ishin gra. Nga 158 kandidatë që garuan për kryetar bashkie, 14 garuan në mënyrë të pavarur dhe 16 ishin gra.

Partive politike dhe kandidatëve të përfaqësuar në Kuvend apo në qeverisjen vendore nuk u kërkohet të dorëzojnë nënshkrime mbështetëse për tu regjistruar. Të gjitha partive dhe kandidatëve të tjerë u kërkohet të dorëzojnë nënshkrime mbështetëse prej të paktën një për qind të zgjedhësve të bashkisë përkatëse. Ligji parashikon se KZAZ-të duhet të verifikojnë pesë për qind të nënshkrimeve të paraqitura, gjë që është në kundërshtim me praktikën e mira.³³ Neni 71 i Kodit Zgjedhor specifikon procedurat për verifikimin e nënshkrimeve, megjithatë përmban pak detaje. KQZ-ja nuk miratoi ndonjë udhëzim për verifikimin e dokumenteve për kandidim, gjë që solli një aplikim të paqendrueshëm të rregullave të regjistrimit nga ana e KZAZ-ve.³⁴

Vendimi i KQZ-së Nr.88, i datës 7 prill, theksonte që konkurruesve zgjedhorë të përfaqësuar vetëm në komuna u kërkohet të mblidhnin nënshkrime mbështetëse, me arsyetimin se komunat nuk njihen më në Kodin Zgjedhor si pasojë e reformës së NjQV-ve. PSD-ja ankimoi një vendim të KQZ-së që refuzonte listën e kandidatëve të saj në Durrës bazuar në këto argumenta. Në 15 maj, kur afati i regjistrimit kishte përfunduar, Kolegji Zgjedhor vendosi se garuesit që kishin mandate në çdo nivel përjashtoheshin nga detyrimi i mbledhjes së nënshkrimeve.³⁵ Si pasojë, KQZ-ja e regjistroi listën e PSD-së pa nënshkrimet mbështetëse.

KQZ-ja dhe Kolegji Zgjedhor vepruan në mënyrë të paqendrueshme për sa i përket regjistrimit të kandidatëve të tjerë të PSD-së. Dy kandidatë për kryetar bashkie të PSD-së, që kishin mandate në komuna dhe të regjistruar fillimisht në nivel KZAZ-je, u çregjistruan nga KQZ-ja për shkak të mungesës apo vonesës së dorëzimit të vërtetimit të mandatit (një provë e postit të tyre), pavarësisht

³⁰ Edhe pse nuk është e rregulluar në ligj, çështja e kandidatëve me të shkuar të mundshme kriminale u ngrit shpesh gjatë fushatës.

³¹ Neni 69 i Kushtetutës liston Presidentin, zyrtarët e lartë publikë, gjykatësit, prokurorët, ushtarakët, punonjësit e Shërbimit Informativ Kombëtar dhe të policisë, diplomatët, kryetarët e bashkive në detyrë dhe anëtarët e komisioneve zgjedhore.

³² Këtu përfshihet Durrësi, Elbasani, Fieri, Kamza, Korça, Lezha, Lushnja, Shkodra, Tirana dhe Vlora.

³³ Seksioni 1.3.iv, i Kodit të Praktikave të Mira në Çështjet Zgjedhore të Komisionit të Venecias i vitit 2002 rekomandon që “procesi i kontrollit duhet të përfshijë, në parim, kontrollin e të gjitha nënshkrimeve” derisa numri i kërkuar i nënshkrimeve të jetë vërtetuar plotësisht.

³⁴ KQZ-ja nuk miratoi udhëzime të nevojshme për verifikimin e dokumenteve të kandidimit siç parashikon neni 73.6 i Kodit Zgjedhor, dhe iu referua një udhëzimi të KQZ-së të vitit 2013 që bazohet në kuadrin e veçantë ligjor për zgjedhjet parlamentare dhe nuk i përfshin ndryshimet përkatëse në ligj.

³⁵ Edhe PSD-ja e kundërshtoi vendimin Nr.88 të KQZ-së në Kolegjin Zgjedhor nga ana e saj, duke pretenduar se teksti përfundimtar i vendimit të publikuar në lidhje me aspektet thelbësore të ligjit ishte i ndryshëm nga ai që u miratua në mbledhjen publike të KQZ-së. PSD-ja deklaroi publikisht se versioni origjinal i përjashtonte garuesit që ishin në detyrë në të gjitha NJQV-të nga mbledhja e nënshkrimeve mbështetëse, ndërkohë që versioni i rishikuar u kërkonte kandidatëve të pavarur dhe atyre të partive joparlamentare që përfaqësoheshin vetëm në komuna të mblidhnin nënshkrime mbështetëse. Ky ankim u rrëzua për arsye procedurale, pa u shprehur mbi thelbin e vendimit të apeluar.

faktit se vendimi Nr.88 i KQZ-së nuk kërkonte dorëzimin e këtyre vërtetimeve për ata që duhet të mblihdnin nënshkrime. Ndërsa nga ana tjetër, KQZ-ja regjistroi një kandidat tjetër të PSD-së i cili dorëzoi vërtetimin e mandatit në KZAZ përpara afatit ligjor. Kolegji Zgjedhor e rrëzoi këtë vendim pas ankimit të PS-së, duke vendosur ndër të tjera se një numër nënshkrimesh mbështetëse u vërtetuan të ishin të falsifikuara, edhe pse numri i nënshkrimeve të vlefshme ishte gjithsesi i mjaftueshëm për regjistrimin e kandidatit.³⁶

Interpretimi kufizues dhe zbatimi i paqendrueshëm i rregullave mbi regjistrimin e kandidatëve pengoi të drejtën e kandidatëve për të garuar në kushte të barabarta, në kundërshtim me angazhimet e OSBE-së dhe standardet e tjera ndërkombëtare.³⁷

Rregullat për regjistrimin e kandidatëve, duke përfshirë procedurat për mbledhjen, verifikimin dhe miratimin e nënshkrimeve mbështetëse, duhet të jenë të qarta dhe të rregulluara mjaftueshëm përpara zgjedhjeve për të siguruar qëndrueshmëri dhe siguri ligjore.

Kodi Zgjedhor përjashton mundësinë e ndryshimit të listave të kandidatëve pas miratimit të tyre përfundimtar, por nuk parashikon rregulla për dorëheqjen e kandidatëve për kryetar bashkie. Në 1 qershor, pas një procesi të zgjatuar ankimesh dhe apelimesh, KQZ-ja refuzoi dorëheqjen e kandidatit për kryetar bashkie të PD-së në Kurbin, duke iu referuar mungesës së një mundësie të tillë në ligj dhe argumentimit të pamjaftueshëm nga ana e kandidatit. Më pas, KQZ-ja refuzoi kërkesat për dorëheqje nga gara të kandidatëve për kryetar bashkie në Dropull, Korçë dhe Kuçovë, por pranoi kërkesat për dorëheqje në Këlcyrë, Memaliaj dhe Sarandë. KQZ-ja i justifikoi më vonë vendimet e paqendrueshme të saj me shpjegimin se ajo po përpigëj të hiqte kandidatët me të shkuar të pretenduar kriminale, edhe pse nuk ka asnjë bazë ligjore për përjashtimin e kandidatëve nga gara për këtë arsye.³⁸

Si rezultat i procesit të tejzgjatur të ankimeve, regjistrimet dhe dorëheqjet e kandidatëve nuk u finalizuan përpara se të fillonte periudha zyrtare e fushatës, duke dëmtuar mundësinë për të garuar në kushte të barabarta për disa kandidatë.

Vendimet për regjistrimin e kandidatëve duhet të merren përpara fillimit të periudhës së fushatës për të siguruar mundësi të barabarta për të gjithë garuesit. Kodi Zgjedhor duhet të përfshijë dispozita në lidhje me kohën dhe kushtet për tërheqjen nga gara të kandidatëve të regjistruar. Duhet të vendosen masa mbrojtëse për të siguruar që të mos abuzohet me të drejtën për të tërhequr kandidatët nga gara.

VIII. FUSHATA ZGJEDHORE

Klima e fushatës ishte paqësore, me përjashtim të disa incidenteve të izoluara. Liritë themelore të shprehjes dhe tubimit u respektohen. Përgjithësisht, fushata ishte aktive dhe e dukshme në zonat urbane dhe më modeste në zonat rurale. Ajo u dominua nga PS-ja, LSI-ja dhe PD-ja, ndërkohë që edhe fushatat e PDIU-së dhe të një numri kandidatësh të pavarur ishin gjithashtu të dukshme në disa pjesë të vendit. Shumë parti të vogla dhe kandidatë për këshillat bashkiakë nuk ishin aspak të dukshëm.³⁹

³⁶ Nënshkrime të falsifikuara u gjetën në të trija rastet e dorëzuara nga KQZ-ja për hetim në MPB dhe që iu dërguan më pas edhe prokurorive përkatëse.

³⁷ Paragrafi 15 i Komentit të Përgjithshëm Nr.25 të UNHCR-së i vitit 1996 të nenit 25 të MNDCP-së përcakton që “Çdo kufizim i së drejtës për të konkuruar për zgjedhje... duhet të jetë i justifikuar mbi kritere objektive dhe të arsyeshme.” Shiko gjithashtu paragrafin 24 të Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së të vitit 1990, i cili parashikon se çdo kufizim mbi të drejtat duhet të jetë “në përputhje rigorozë me qëllimin e ligjit”.

³⁸ Përveç përjashtimit të të burgosurve për të garuar në zgjedhje, nuk ka asnjë bazë ligjore që të kufizojë të drejtën për të zgjedhur dhe për t’u zgjedhur të personave që kanë precedentë penalë.

³⁹ Informacioni në lidhje me kandidatët për këshillat bashkiakë gjendej në faqen e internetit të KQZ-së, por listat e kandidatëve nuk u afishuan në QV dhe fletët e votimit përmbanin vetëm emrat e partive dhe simbolet e tyre.

Fushatat u fokusuan më shumë në zgjedhjet për kryetar bashkie, dhe vëmendja e gjithë vendit u përqëndrua në garat e Tiranës, Durrësit dhe Shkodrës.

Fillimi zyrtar i fushatës ishte 22 maji, por partitë politike i filluan fushatat që në fillim të majit, duke vendosur postera dhe duke mbajtur tubime për të prezantuar kandidatët. Partitë kryesore hapën zyra zgjedhore në të gjithë vendin. Aktivitetet e fushatës patën një rritje pas hapjes zyrtare të periudhës për fushatë dhe u intensifikuan më shumë me afrimin e ditës së zgjedhjeve.⁴⁰

Ndërkohë që tubimet, të cilat shpesh u ndoqën nga një numër i madh grash, dhe vizitat derë më derë vazhduan të zhvilloheshin, pati një tendencë në rritje të fushatës në forume më të vogla ku kandidatët dhe qytetarët mund të ndërvepronin drejtpërdrejt. Një element i ri dhe pozitiv ishte zhvillimi i debateve midis kandidatëve për kryetar bashkie në një numër bashkish, duke përfshirë Beratin, Elbasanin, Fierin, Gjirokastrën, Himarën dhe Shkodrën, që tërhoqën vëmendje të madhe të medias dhe të publikut.⁴¹ Mediat sociale u përdorën gjerësisht për fushatë nga partitë dhe kandidatët, veçanërisht në zonat urbane.

Drejtuesit e partive kryesore politike e dominuan fushatën, fokusi i së cilës ishte më së shumti në çështjet sociale dhe ekonomike, si rritja ekonomike, zhvillimi infrastrukturor, shëndetësia, arsimiti, zhvillimi bujqësor, turizmi, punësimi i të rinjve dhe taksat. Çështjet e barazisë gjinore u trajtuan në një sërë platformash të fushatës dhe vëmendje e madhe iu kushtua zgjedhësve gra, duke përfshirë disa tubime të mbajtura specifikisht për to.⁴² Megjithatë, monitorimi i medias i kryer nga OSBE/ODIHR-i tregoi se mbulimi i kandidateve gra në lajmet televizive ishte poshtë pesë për qindshit të mbulimit të ofruar për të gjithë kandidatët. Një numër kandidatesh gra për kryetar bashkie garuan në qytete të mëdha, duke përfshirë Durrësin, Gjirokastrën, Pogradecin dhe Roskovecin. Në Shkodër, për herë të parë, kandidatët për kryetar bashkie nga të dyja koalicionet ASHE dhe APPD ishin gra, duke bërë që çështjet e lidhura me gratë të trajtoheshin më hapur. Partitë u përpoqën gjithashtu të tërhiqnin zgjedhës nga rradhët e komuniteteve Rome dhe Egjiptiane.

Toni i fushatës u përmirësua, duke përfshirë Tiranën, ku fushata u zhvillua në mënyrë civile nga të gjithë kandidatët për kryetar bashkie.⁴³ Urimi publik që kandidati i APPD-së Halim Kosova i bëri kandidatit të ASHE-së Erion Veliq pas zgjedhjes si kryetar bashkie i Tiranës ishte një zhvillim pozitiv. Z. Veliq nga ana e tij falenderoi kandidatët e tjerë që morën pjesë në zgjedhje. Megjithatë, partitë e mëdha vazhduan përgjithësisht të bënin akuza personale dhe u përpoqën të diskreditonin kandidatët e tjerë. Në disa zona, kandidatët e pavarur dhe partitë e vogla pretenduan se u përballën me pengesa dhe presion gjatë fushatës së tyre.⁴⁴ Gara për kryetar bashkie në Vorë ishte veçanërisht e ashpër dhe përfshiu akuza për frikësime serioze nga LSI-ja.⁴⁵ Në disa raste, u arritën marrëveshje jo

⁴⁰ Kodi Zgjedhor përfshin një numër rregullimesh, veçanërisht përsa i përket mbulimit në raporte të drejta në media, që fillojnë me hapjen zyrtare të fushatës, me synim për t'u siguruar garuesve një fushë të barabartë konkurrimi.

⁴¹ Debatet u organizuan nga organizata të ndryshme, si për shembull në Elbasan nga "Forumi i Grave të Elbasanit", ose në Shkodër nga OJF-ja *IRSH* ("Intelektualët e Rinj, Shpresë").

⁴² Për shembull, në Tiranë, PS-ja/LSI-ja dhe PD-ja organizuan gjatë fushatës tubime të veçanta për gratë. Në Elbasan u organizuan dy tubime për gratë, një nga PS-ja/LSI-ja dhe një nga PS-ja. Në Korçë u organizuan dy tubime për gratë, një nga PD-ja dhe një nga LSI-ja.

⁴³ Një numër kandidatësh për kryetar bashkie informuan MVZ-në e OSBE/ODIHR-it se ata ishin përqëndruar tek prezantimi pozitiv i vetes së tyre dhe jo tek sulmi ndaj kundërshtarëve.

⁴⁴ Për shembull, në Tiranë, një kandidat i pavarur informoi MVZ-në e OSBE/ODIHR-it se pati vështirësi për të gjetur pronarë mjedisesh private që ta lejonin të mbante takime fushate, pasi u frikësoheshin pasojave. Në një nga aktivitetet e fushatës së tij, të vëzhguar nga MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it, pjesëmarrësit nga administrata shtetërore shprehën shqetësimin për mundësinë e filmimit të tyre nga media. Në Kuçovë, kandidati për kryetar bashkie i Partisë Fronti i Majtë u shpreh për "ABC News" se ishte kërcënuar nga anëtarët e degës vendore të LSI-së.

⁴⁵ PD-ja dhe PR-ja pretenduan se kandidati i APPD-së, kryetari në detyrë i bashkisë, u shënjestrua nga LSI-ja. Gjatë javës së parë të fushatës, Ministria e Bujqësisë mbylli për disa ditë një biznes në pronësi të kandidatit. PD-ja dhe PR-ja pretenduan se, më vonë, policia u përpoq t'a arrestonte kandidatin e tyre, se punonjësit e biznesit të tij u penguan

zyrtare midis partive të mëdha politike rreth ekspozimit të materialeve të fushatës me qëllim uljen e mundësisë së konfliktimit midis mbështetësve.⁴⁶

MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it mori akuza të shumta për presion të ushtruar nga drejtues në detyrë të koalicionit qeverisës ndaj nëpunësve të sektorit publik, kryesisht ndaj mësuesve, punonjësve të shëndetësisë dhe punonjësve bashkiakë, duke përfshirë kërkesa për të marrë pjesë në aktivitetet e fushatës së ASHE-së dhe për të siguruar vota, si edhe kërcënime për heqje nga puna nëse nuk votonin për kandidatët e ASHE-së.⁴⁷ Këto akuza, së bashku me rastet e vërejtura ditën e zgjedhjeve, ngritën shqetësimin rreth mundësisë së zgjedhësve për të hedhur votën e tyre “pa frikën e ndëshkimit”, siç e parashikon paragrafi 7.7 i Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së i vitit 1990.

Autoritetet dhe partitë politike duhet të sigurohen që të mos ushtrohet presion ndaj punonjësve të sektorit publik, mbështetësve politikë apo personave të tjerë për të marrë pjesë në aktivitetet e fushatës apo për të votuar në një mënyrë të caktuar. Organet e zbatimit të ligjit duhet të marrin hapa më të vendosura për të parandaluar, identifikuar, hetuar dhe ndjekur penalisht rastet e provuara të presionit dhe frikësimit të zgjedhësve, si edhe të keqpërdorimit të burimeve shtetërore për qëllime të fushatës.

Personalitete kryesore të PS-së dhe LSI-së shpërndanë certifikata për legalizimin e pronës në aktivitete zgjedhore,⁴⁸ dhe një numër kandidatësh të ASHE-së përdorën aktivitete dhe burime shtetërore për qëllime fushate.⁴⁹ Këto zbehën ndarjen midis shtetit dhe partisë, dhe shkelën paragrafin 5.4 të Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së të vitit 1990 i cili parashikon “një ndarje të qartë midis shtetit dhe partive politike”.

Pati akuza të shumta për blerjen e votës, duke përfshirë pagimin e drejtpërdrejtë të zgjedhësve, si edhe të individëve për të siguruar vota prej të njohurve dhe familjes së tyre. Pati gjithashtu akuza për individë që u dorëzuan kartat e tyre të identitetit partive përpara ditës së zgjedhjeve. Drejtues dhe personalitete të tjera të partive parlamentare dhe joparlamentare pohuan se ky është një tipar shqetësues i zgjedhjeve në Shqipëri, i cili duhet trajtuar seriozisht. Pavarësisht numrit të madh të akuzave, mekanizmat e ankimit për shkeljet gjatë fushatës mbetën gjerësisht të papërdorura nga partitë politike.

Nevojiten përpjekje shitesë për të trajtuar problemin e vazhdueshëm të blerjes së votës, si nëpërmjet edukimit të zgjedhësve ashtu edhe nëpërmjet ndjekjes penale, me qëllim rikthimin e besimit në

---

nga policia dhe se stafi i fushatës u frikësua. MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it u takua më pas me katër mbështetës të kandidatit të APPD-së, të cilët raportuan se ishin frikësuar nga LSI-ja, pretendime të konsideruara të besueshme. Më tej, të katër personat pretenduan se policia i kishte ngacmuar në mënyrë që t'i trembte ata për të mos bërë më fushatë.

⁴⁶ Për shembull, në Rrogozhinë, MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it u informua nga një kandidat për kryetar bashkie se ishte arritur një marrëveshje jo zyrtare midis partive kryesore për të hequr flamujt e tyre në tubimet ku do të merrnin pjesë politikanët kryesorë. Në Has, kryetari i bashkisë informoi MVZ-në e OSBE/ODIHR-it se partitë ranë dakord të mos vendosnin banderola në mënyrë që të ulnin mundësinë për incidente që mund të ndodhnin ndërmjet mbështetësve rivalë. Në fund të fushatës, u arrit një marrëveshje midis PS-së dhe PD-së që tubimi përmbyllësi i fushatës së PS-së të zhvillohej në Durrës dhe ai i PD-së të zhvillohej në Tiranë, në vend që të zhvilloheshin të dyja në Tiranë.

⁴⁷ MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it mori gjithashtu raportime të besueshme se nëpunësit e sektorit publik të cilët ishin të pranishëm në tubimet e PS-së/LSI-së në Berat, Elbasan, Gjirokastrë, Kukës, Shkodër dhe Vlorë ishin udhëzuar, ose u ishte bërë presion, për të marrë pjesë në to. Raportime u morën edhe prej kandidatëve dhe mbështetësve të PD-së.

⁴⁸ Për shembull, në 24 maj, në televizion u transmetuan foto të Ilir Metës, Kryetar i Kuvendit dhe Kryetar i LSI-së, duke shpërndarë certifikata legalizimi në Vorë. Pamje të Z. Veliaj duke shpërndarë certifikata legalizimi u transmetuan në televizion në 23 dhe 26 maj. Në 19 qershor, Kryeministri Rama në një konferencë shtypi me Z. Meta pranoi se shpërndarja e certifikatave nga kandidatët e kraut të majtë gjatë fushatës kishte qenë e gabuar.

⁴⁹ Për shembull, në 1 qershor, Z. Veliaj u shfaq me Kryeministrin Rama dhe Ministren e Arsimit Lindita Nikolla në fillimin e punimeve të ndërtimit të Parkut Olimpik në Tiranë. Në 2 qershor, Viktor Tusha, kandidati i LSI-së për kryetar bashkie në Lezhë, inspektoi punimet e ndërtimit të një ure të re në Lezhë së bashku me Z. Meta, dhe në 8 qershor u shfaq me Z. Meta në inagurimin e një linje të re tragetesh nga Shëngjini në Brindizi.

procesin zgjedhor. Partitë politike mund të ndërmarrin një angazhim konkret dhe të vërtetë për të dënuar praktikën e blerjes së votës. Blerja e votës duhet të përcaktohet qartë në ligj dhe duhet të jetë objekt sanksionesh proporcionale dhe efikase.

IX. FINANCIMI I FUSHATËS

Partitë politike mund të financojnë fushatat e tyre duke përdorur fonde publike, dhurime private dhe hua. Fondet publike u shpërndahen partive politike mbi baza të drejta, si për aktivitetet e tyre të zakonshme, sipas Ligjit për Partitë Politike, ashtu edhe për aktivitetet e tyre zgjedhore, sipas Kodit Zgjedhor. Ndërsa nga ana tjetër kandidatët e pavarur nuk kanë të drejtë të përfitojnë fonde publike, përjashtimi i të cilëve, krahasuar me garuesit e tjerë në zgjedhje, bie në kundërshtim me angazhimet e OSBE-së.⁵⁰ Kuvendi caktoi një shumë prej 190 milion lekësh⁵¹ për financimin e partive politike në 2015-ën,⁵² dhe një shumë prej 65 milion lekësh u caktua për financimin publik të fushatave zgjedhore.⁵³ Vendimi i KQZ-së për shpërndarjen paraprake të fondeve publike u mor 13 ditë pas fillimit zyrtar të fushatës, që është më vonë se afati ligjor.⁵⁴

Kandidatëve të pavarur duhet tu sigurohet akses i barabartë në fondet publike.

Garuesit zgjedhorë mund të marrin dhurime nga qytetarë dhe subjekte juridike. Dhurimi nuk duhet të kalojë shifrën prej 1 milion lekësh, duke përfshirë edhe vlerën ekuivalente të kontributeve në natyrë. Të gjitha kontributet që kalojnë shifrën prej 100,000 lekësh duhet të kryhen nëpërmjet një llogarie të veçantë bankare. Shpenzimet totale të fushatës së një partie apo kandidati të pavarur nuk duhet të kalojnë, përkatësisht, 10-fishin dhe 50 për qind të shumës që partia më e madhe ka marrë nga fondet publike.

Të gjitha partitë dhe kandidatët e pavarur janë të detyruar të bëjnë të ditur shumën e financimeve private që kanë marrë dhe shpenzimet e fushatës që kanë kryer; megjithatë, financimet e fushatës duhet të raportohen tek audituesit e caktuar nga KQZ-ja vetëm pas zgjedhjeve. KQZ-ja duhet të publikojë raportet e auditimit jo më vonë se 30 ditë pas dorëzimit të raporteve financiare; megjithatë, ligji nuk specifikon se kur duhet të dorëzohen raportet, gjë që ul transparencën.⁵⁵ KQZ-ja është e autorizuar të verifikojë informacionin në raporte dhe të vendosë sanksione për ata që nuk e dorëzojnë informacionin e kërkuar. Në 25 korrik, KQZ-ja deklaroi që

⁵⁰ Paragrafi 7.5 i Dokumentit të Kopenhagenit i OSBE-së i vitit 1990 parashikon “respektimin e të drejtës së shtetasve për të kandiduar në poste publike dhe politike, në mënyrë të pavarur ose si përfaqësues të partive politike apo organizatave, pa asnjë lloj diskriminimi”.

⁵¹ E barabartë me rreth 1.34 milion euro (1 euro është afërsisht 140 lekë).

⁵² Sipas Ligjit për Partitë Politike, 70 për qind e financimeve vjetore publike për partitë politike ndahet midis partive parlamentare në përpjesëtim me vendet e tyre në Kuvend; 20 për qind ndahet në mënyrë të barabartë midis partive që kanë marrë më shumë se 10,000 vota në zgjedhjet e mëparshme parlamentare; dhe 10 për qind ndahet në mënyrë proporcionale midis partive që kanë marrë më shumë se 1 për qind të votave.

⁵³ Partitë politike përfitojnë pjesën e tyre të financimit publik bazuar në numrin e votave të vlefshme që kanë marrë në zgjedhjet e mëparshme; 95 për qind e fondeve ndahet midis partive që kanë marrë më shumë se 0.5 për qind të votave të vlefshme. 5 për qindshi i mbetur u ndahet partive që kanë marrë më pak se 0.5 për qind të votave dhe partive të cilat nuk kanë marrë pjesë në zgjedhjet e fundit.

⁵⁴ Neni 87.3.4 i Kodit Zgjedhor parashikon që fondet duhet të ndahen jo më vonë se pesë ditë pas regjistrimit të kandidatëve për kryetar bashkie ose të listës së kandidatëve për këshillat bashkiakë.

⁵⁵ Neni 7.3 i Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit i vitit 2003 parashikon se shtetet duhet të “konsiderojnë marrjen e masave të duhura legjislative dhe administrative... për të rritur transparencën në financimin e kandidaturave për postet e zgjedhura publike dhe kur është e mundur edhe për financimin e partive politike”. Paragrafi 200 i Udhëzuesit të OSBE/ODIHR-it dhe Komisionit të Venecias i vitit 2010 për Rregulloren e Partive Politike rekomandon që: “raportet për financimin e fushatave duhet tu dërgohen autoriteteve të duhura brenda një periudhe jo më shumë se 30 ditë pas ditës së zgjedhjeve”.

kishte ndeshur vështirësi për të kryer mbikqyrjen e financimeve të fushatave të të gjithë garuesve dhe i bëri thirrje komunitetit profesional të propozojë ekspertët për auditimin e raporteve financiare.⁵⁶ Në momentin e këtij raportimi, në faqen e internetit të KQZ-së nuk është publikuar asnjë raport financiar mbi fushatat.

Në vitin 2013, Grupi i Shteteve kundër Korrupsionit i Këshillit të Europës (GRECO) arriti në përfundimin se të gjitha rekomandimet e tij të mëparshme për financimet politike ishin trajtuar.⁵⁷ Megjithatë, një numër kandidatësh si edhe përfaqësues të partive politike dhe shoqërisë civile ngritën shqetësime lidhur me transparencën dhe llogaridhënien e financimeve të fushatave, duke vënë në dukje veçanërisht deklarin dhe auditimin e vonuar të tyre. Mjaft bashkëbisedues të MVZ-së të OSBE/ODIHR-it shprehën gjithashtu dyshime se kostoja e lartë e fushatave nuk do të deklarohet plotësisht.

Duhet të përcaktohen ligjërisht afate të përshpejtuara për dorëzimin e raporteve financiare tek audituesit e KQZ-së dhe publikimi i tyre në kohë. Për të rritur transparencën dhe llogaridhënien, garuesit mund të detyrohen të publikojnë raporte paraprake mbi të ardhurat dhe shpenzimet e fushatës përpara ditës së zgjedhjeve.

X. MEDIA

A. MJEDISI MEDIATIK

Pavarësisht numrit të madh të mjeteve të informacionit, lidhjet e tyre me partitë kryesore politike, si rezultat i interesave për biznes të pronarëve të medias, shkaktojnë ndërhyrje të drejtpërdrejtë në autonominë editoriale, vetë-çensurim dhe kufizojnë pluralizmin e pikëpamjeve.⁵⁸ Gjithashtu, varësia e medias nga të ardhurat e tenderave publikë dhe reklamat shtetërore dëmton përgjegjësinë që kanë mediat për të vëzhguar ata që janë në pushtet. Transmetuesi publik, Radio Televizioni Shqiptar (RTSH), konsiderohet gjerësisht një mbështetës i qeverisë, duke kontribuar në mungesën e lajmeve të pavarura në televizion.⁵⁹ Më tej, ndikimi i partive politike në programin e përcaktuar nga media lejon hapësira të kufizuara për çështje më pak të politizuara të rëndësisë publike. Megjithatë, nuk ka ndërhyrje në lirinë e internetit, dhe lajmet në internet gjithnjë e më shumë ndihmojnë në pluralizëm, për shkak të autonomisë së tyre më të madhe editoriale dhe hapësirës për këndvështrime alternative.

Për të lehtësuar aksesin e publikut në një gamë të gjerë pikëpamjesh politike dhe për të ekuilibruar lidhjen e mediave private me personat në pushtet, autoritetet duhet t'i kushtojnë vëmendje fuqizimit të transmetuesit publik, duke i siguruar atij liri të mjaftueshme financiare dhe editoriale nga qeveria.

B. KUADRI LIGJOR

⁵⁶ Sipas nenit 92 të Kodit Zgjedhor, KQZ-ja duhet të zgjedhë 20 auditues për këto qëllime në fillim të çdo viti nëpërmjet një konkursi të hapur. Deri në 25 korrik, kishin aplikuar për të kryer auditim 19 ekspertë.

⁵⁷ Shiko [Raporti i dytë i pajtueshmërisë i GRECO-s i raundit të tretë të vlerësimit mbi transparencën e financimit të partive](#).

⁵⁸ Paragrafi 36 i Dokumentit të Budapestit të OSBE-së thekson se “mediat e pavarura dhe pluraliste janë thelbësore për një shoqëri të hapur dhe të lirë dhe për sistemet e përgjegjshme të qeverisjes”. Paragrafi 29 i [Rekomandimit CM/Rec \(2011\)7 për një Nacion të ri mbi Median](#) i Këshillit të Europës thekson: “Liria dhe pavarësia editoriale është një kusht themelor për median dhe një rrjedhojë logjike e lirisë së shprehjes dhe të drejtës për të pasur opinionë dhe për të marrë dhe dhënë informacione, e garantuar sipas Nenit 10 të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut”.

⁵⁹ Më 12 maj, [Përfaqësuesja e OSBE-së për Lirinë e Medias bëri thirrje për reforma strukturore për të forcuar funksionimin dhe pavarësinë e transmetuesit publik](#).

Kushtetuta dhe legjislacioni për median sigurojnë gjerësisht lirinë e shprehjes. Megjithëse dënimi me burgim për shpifje, mbrojtja më e madhe për zyrtarët shtetërorë dhe përfshirja e policisë dhe prokurorëve në rastet e shpifjes u shfuqizuan në vitin 2012,⁶⁰ shpifja përbën ende vepër penale, në kundërshtim me standardet ndërkombëtare.⁶¹ Kodi i Transmetimit kërkon që transmetuesit publikë dhe privatë të sigurojnë pavarësi editoriale dhe mbulim të paanshëm të aktorëve politikë, me qëllim sigurimin e pluralizmit politik, duke përfshirë edhe periudhën midis zgjedhjeve. Megjithatë, zbatimi pengohet nga mungesa e mekanizmave mbikqyrëse. Organi mbikqyrës i transmetimit, Autoriteti i Medias Audiovizive (AMA), nuk kryen monitorim cilësor dhe sasior të përmbajtjes përsa i përket mbulimit të aktorëve politikë midis zgjedhjeve. Për më tepër, bashkëbiseduesit e MVZ-së së OSBE/ODIHR-it kritikuan mungesën e pavarësisë politike të AMA-s.⁶² Mungesa e transparencës mbi pronarët e vërtetë të mjeteve të informacionit e bën të vështirë zbatimin e dispozitave ligjore të hartuara për të kufizuar përqëndrimin e medias.⁶³

Dispozitat penale mbi shpifjen duhet të shfuqizohen, duke u dhënë përparësi instrumenteve të parashikuara nga legjislacioni civil të hartuara për rivendosjen e reputacionit të dëmtuar.

AMA duhet të monitorojë median gjatë dhe ndërmjet zgjedhjeve në mënyrë që të zbatojë dispozitat ligjore për mbulimin e paanshëm të aktorëve politikë, duke përfshirë dispozitat për mbulimin në raporte të drejta në lajme të garuesve gjatë fushatave zgjedhore. Anëtarët e AMA-s duhet të zgjidhen në një mënyrë që të sigurojë pavarësinë e saj nga ndikimi politik.

Duhet të bëhen publike të dhëna të sakta mbi pronësinë e mediave, në mënyrë që të zbulohen ndikimet e mundshme në politikat editoriale dhe për të zbatuar dispozitat ekzistuese ligjore mbi përqëndrimin e medias.

Pranohet gjerësisht se filmimet e fushatës në lajmet e televizioneve prodhohen në mënyrë mbizotëruese nga vetë partitë politike, si materiale të regjistruara paraprakisht ose si transmetim i drejtpërdrejtë nga aktivitetet e fushatës.⁶⁴ Edhe pse lejohet nga Kodi Zgjedhor, kjo u jep partive politike akses të drejtpërdrejtë në lajme dhe zbeh ndarjen strikte midis përmbajtjes editoriale dhe reklamës politike. Për pasojë, MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it u informua se ekipet e kamerave të stacioneve televizive shpesh u ndaluan të ndiqnin aktivitetet e fushatës. Disa redaktorë pohuan se ata janë të detyruar t'i përdorin këto filmime bazuar në vendimin e KQZ-së të vitit 2013, i cili u kërkon mediave të pranojnë regjistrimet që janë në përputhje me kërkesat teknike. Ky vendim u jep partive politike një ndikim të padrejtë mbi lirinë editoriale të transmetuesve dhe është në kundërshtim me angazhimet e OSBE-së dhe standardet e Këshillit të Europës.⁶⁵

⁶⁰ Megjithatë, maksimumi i gjobës për shpifje është tre milion lekë.

⁶¹ Shiko paragrafin 47 të Komentit të Përgjithshëm Nr.34 të UNHCR-së të vitit 2011 mbi Nenin 19 të MNDCP-së. Në 5 qershor, dy deputetë të PD-së Z. Paloka dhe Z. Ristani u dënuan nga Gjykata e Lartë për shpifje ndaj Kryeministrit dhe u urdhëruan të paguanin një gjobë prej 200,000 lekësh. Neni 71 i Kushtetutës përcakton se mandati i deputetit është i pavlefshëm kur ai dënohet për një vepër penale me vendim gjykate të formës së prerë. Në 6 qershor, një padi për veprën penale të shpifjes u depozitua kundër Besjana Selfos nga kandidatja e LSI-së Zamira Rami. Znj. Selfo shkroi një koment rreth kandidatës në një rrjet social në internet dhe, pavarësisht ndryshimeve të 2012-ës në Kodin Penal, ajo u mor në pyetje nga prokuroria në të njëjtën ditë.

⁶² Tre nga anëtarët e AMA-s mbështeten nga shumica parlamentare dhe tre mbështeten nga opozita parlamentare, ndërkohë që një anëtar zgjidhet me konsensus nga Kuvendi.

⁶³ Neni 62 i Ligjit për Median Audiovizive parashikon një grup rregullash me qëllim kufizimin e përqëndrimit të të drejtave të pronësisë për transmetuesit kombëtarë dhe vendorë.

⁶⁴ Disa gazetarë vunë në dukje praktikën e pagesës nga aktorët politikë të mbulimit të fushatës në lajmet televizive.

⁶⁵ Shih paragrafin 9.1 të Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së të vitit 1990, paragrafin 26 të Dokumentit të Moskës të OSBE-së të vitit 1991 dhe paragrafin I.3 të Rekomandimeve CM/Rec të Këshillit të Europës (2007), ku thuhet se "Kudri rregullator për mbulimin mediatik të zgjedhjeve duhet të respektojë pavarësinë editoriale të medias".

Vëmendje duhet t'i kushtohet shfuqizimit të dispozitës së Nenit 84.1 të Kodit Zgjedhor që lejon filmimet e prodhuara nga partitë politike të transmetohen në lajme.

C. MBULIMI I FUSHATËS ZGJEDHORE

Kodi Zgjedhor përfshin dispozita të detajuara mbi mbulimin në raporte të drejta të lajmeve dhe u ofron konkurrentëve zgjedhorë kohë transmetimi pa pagesë dhe të drejtën për të blerë kohë transmetimi.⁶⁶ Për të monitoruar mbulimin e transmetimit të fushatës zgjedhore, KQZ-ja ngriti Bordin e Monitorimit të Medias (BMM) të përbërë nga shtatë anëtarë.⁶⁷ Nga 22 maji, BMM-ja paraqiti në KQZ raporte ditore të monitorimit sasior për 13 televizione dhe 2 stacione radiofonike. Edhe pse dispozitat ligjore përfshijnë të gjithë transmetuesit me mbulim kombëtar dhe lokal, BMM-ja kishte mungesë stafi, pajisjesh dhe metodologjie për të monitoruar në mënyrë efektive numrin e madh të transmetuesve ose tonin e mbulimit mediatik. KQZ-ja votoi kundër disa propozimeve të BMM-së për gjoba ndaj televizioneve që i dhanë mbulim më të madh mediatik njërit prej konkurrentëve kryesorë, gjë që është në kundërshtim me parashikimet ligjore që përcaktojnë vendosjen e gjobës.⁶⁸ Në vend të kësaj, KQZ-ja vendosi t'u japë stacioneve televizive më tepër kohë për të balancuar mbulimin mediatik. Në 15 qershor, një raport i BMM-së në KQZ arriti në përfundimin se, në përgjithësi, transmetuesit e balancuan mbulimin e tyre, dhe KQZ-ja vendosi gjoba vetëm për dy transmetues lokalë kryesisht për shkelje të disa dispozitave të tjera ligjore. Megjithatë, rezultatet e monitorimit që i ishin bashkangjitur raportit të BMM-së nuk tregojnë se garuesve u ishte siguruar një mbulim i drejtë. Një raport paszgjedhor i BMM-së tregoi se transmetuesit kishin balancuar mbulimin e dy garuesve kryesorë, por partitë e tjera parlamentare nuk kishin patur një mbulim të drejtë. KQZ-ja gjobiti vetëm një stacion televiziv rajonal me 3.5 milion lekë.

Vëmendje mund t'i kushtohet rishikimit të metodologjisë së BMM-së për të përfshirë edhe monitorimin e tonit të mbulimit dhe një numër më të madh transmetuesish. Kodi Zgjedhor duhet të qartësojë dispozitat mbi sanksionet për mbulim mediatik të pabalancuar; për shembull, transmetuesit mund të marrin një paralajmërim dhe mund t'u jepet një afat i caktuar kohor për të ribalancuar mbulimin përpara se të gjobiten.

Monitorimi mediatik i MVZ-së së OSBE/ODIHR-it tregoi se asnjë nga stacionet televizive të monitoruara nuk ofroi barazi në mbulimin e lajmeve për dy konkurrentët kryesorë, siç kërkohet nga Kodi Zgjedhor.⁶⁹ Tre nga pesë stacionet televizive të monitoruara, duke përfshirë TVSH-në, treguan anësi në favor të ASHE-së, ndërkohë që dy stacione televizive favorizuan APPD-në. TVSH-ja i kushtoi 63 për qind ASHE-së dhe 33 për qind APPD-së. News 24 dhe Top Channel mbuluan ASHE-në me përkatësisht 56 për qind dhe 55 për qind secila, ndërkohë që të dyja i kushtuan nga 41 për qind APPD-së. ABC News dhe Klan Tv i kushtuan të dyja nga 46 për qind ASHE-së dhe përkatësisht 53 për qind dhe 50 për qind APPD-së, por më shumë se 40 për qind e mbulimit të ASHE-së ishte me ton negativ. Mbulimi i lajmeve për dy koalicionet në TVSH, News 24 dhe Top Channel ishte kryesisht

⁶⁶ Në përputhje me rekomandimet e mëparshme të OSBE/ODIHR-it, Kodi Zgjedhor përcakton se mbulimi i aktiviteteve "institucionale" të cilat përdoren për "qëllime zgjedhore" llogaritet në favor të partisë përkatëse, si dhe përcakton cilat janë "qëllimet zgjedhore", duke e orientuar median që të bëjë dallimin e qartë midis të dyjave.

⁶⁷ Secili nga të shtatë anëtarët e BMM-së emërohet nga një anëtar i KQZ-së nga një listë kandidatësh të propozuar nga organizatat jofitimprurëse në fushën e medias.

⁶⁸ Kodi Zgjedhor përcakton se në rastet kur dispozitat mbi mbulimin mediatik në raporte të drejta shkelen, transmetuesit gjobiten deri në shumën 3,000,000 lekë.

⁶⁹ Midis 17 majit dhe 20 qershorit, MVZ-ja e OSBE/ODIHR-it monitoroi mbulimet politike të aktorëve politikë gjatë fashës kohore me shikueshmëri më të lartë në pesë kanale televizive (televizionin shtetëror TVSH dhe televizionet private ABC News, News 24, Top Channel dhe Klan TV) dhe tri gazeta (*Gazeta Shqiptare, Panorama dhe Shqip*).

pozitiv ose në tone neutrale. Gazetat e monitoruara ofruan përgjithësisht një mbulim më të ekuilibruar të fushatës.⁷⁰

TVSH-ja i përmbushi detyrimet e saj ligjore për të transmetuar kohë falas në raporte të drejta për garuesit. Megjithatë, 81 për qind (më tepër se 6 orë) e kohës me pagesë për reklamë politike në televizionet private të monitoruara u ble nga ASHE-ja. Disa parti më të vogla dhe kandidatë të pavarur i shprehën shqetësim MVZ-së së OSBE/ODIHR-it për mbulimin shumë të kufizuar që ato patën nga media. Rezultatet e monitorimit të MVZ-së të OSBE/ODIHR-it treguan se sasia e mbulimit dedikuar garuesve që nuk ishin pjesë e dy koalicioneve ishte në total më pak se pesë për qind në secilin nga stacionet televizive të monitoruara. Për pasojë, ata mbetën të dizavantazuar dhe kjo kufizoi informacionin e marrë nga zgjedhësit mbi alternativat politike. Megjithatë, programet televizive që përmbanin debate kontribuan në mënyrë pozitive për të zgjeruar informacionin tek zgjedhësit.

XI. PJESËMARRJA E PAKICAVE KOMBËTARE

Të drejtat e minoriteteve kombëtare, të garantuara nga Kushtetuta, u respektuan përgjithësisht në zgjedhje. Shqipëria i njeh minoritetet Greke, Maqedonase etnike dhe Serbo-Malazeze si minoritete kombëtare, si edhe Romët dhe Vllehët si minoritete “etno-gjuhësore”.⁷¹

Nuk ka të dhëna zyrtare të besueshme për përqindjen e pakicave kombëtare në Shqipëri.⁷² Shumica e treguesve tregojnë se minoritetet Greke dhe Rome janë grupet minoritare numerikisht më të mëdhaja, ndjekur nga një numër i konsiderueshëm i Maqedonasve etnikë. Pjesëtarët e minoriteteve etnike Greke dhe Maqedonase jetojnë në zonat afër kufirit të shteteve respektive amë, gjë që i bën ata zgjedhës potencialisht të sigurtë për partitë e pakicave kombëtare. Ka një ndërgegjegjësim në rritje tek komunitetet Rome dhe Egjyptiane mbi rëndësinë e votës dhe angazhimi i tyre me çështjet e fushatës është në rritje.

Disa parti politike me një platformë të dukshme për minoritetet kombëtare prezantuan kandidatë të vetët. PBDNJ-ja, me një platformë që përfaqëson të gjitha minoritetet kombëtare, por kryesisht e lidhur me minoritetin Grek, dhe Partia Minoriteti Etnik Grek për të Ardhmen (MEGA) garuan të dyja të vetme në zgjedhje. Partia Aleanca e Maqedonasve për Integrim European (AMIE) dhe Partia për Europeanizimin dhe Integrimin e Shqipërisë (e përbërë nga Romët dhe Egjyptianët) garuan të dyja si pjesë të ASHE-së. Me rëndësi ishte zgjedhja e kandidatit të MEGA-s si kryetar bashkie në Finiq dhe rizgjedhja si kryetar bashkie e kandidatit etnik Maqedonas në bashkinë e Pustecit. Kandidatët Romë dhe Egjyptianë ishin pjesë e listave të ASHE-së dhe APPD-së; megjithatë, ata nuk ishin të vendosur në pozicione fituese. Përfshirja e tyre u konsiderua nga disa si taktikë e fushatës. Pati edhe përjashtime të rëndësishme, përfshirë një kandidat Rom në krye të listës së kandidatëve të AMIE-së në Korçë.

Kandidatët bënë fushatë lirisht në gjuhën e tyre të preferuar, edhe pse tubimet u mbajtën pothuajse ekskluzivisht në gjuhën shqipe, madje edhe prej partive që garonin me një platformë të veçantë për minoritetet. Posterat e fushatës në gjuhët greke dhe maqedonase ishin të dukshme në zonat e populluara nga një numër i madh i këtyre grupeve minoritare. Disa kandidatë shprehën pakënaqësi se mediat kryesore i kushtuan pak vëmendje partive të pakicave kombëtare.

⁷⁰ *Gazeta Shqiptare* i kushtoi 60 për qind të mbulimit të saj ASHE-së, ndërkohë që APPD-së i dedikoi 33 për qind. *Panorama* dhe *Shqip* mbuluan ASHE-në përkatësisht me 55 dhe 52 për qind, ndërkohë që mbulimit të APPD-së i dedikuan përkatësisht 39 dhe 43 për qind.

⁷¹ Minoritetet në grupin e parë shihen si ato që e kanë një “shtet amë”, ndërsa ato në grupin e dytë shihen si grupe etno-gjuhësore gjeografikisht të shpërndara.

⁷² Censusi i tetorit 2011 u konsiderua i pabesueshëm përsa i përket numrit të pakicave kombëtare. Shiko [Opinionin e tretë për Shqipërinë](#) të Komitetit Këshillimor të Këshillit të Europës të Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare.

Ndërkohë që fletët e votimit u prodhuan vetëm në gjuhën shqipe, KQZ-ja shpërndau materiale edukuese për zgjedhësit në gjuhët minoritare; megjithatë, kjo u krye vetëm në një fazë të vonshme dhe në mënyrë të paqendrueshme. Pavarësisht disa aktiviteteve të profilit të lartë për shpërndarjen e këtyre materialeve, ku morën pjesë zyrtarë të lartë të KQZ-së, materialet në gjuhët minoritare ishin gati të pamundura për tu gjetur, madje edhe në zonat me popullsi të konsiderueshme minoritare. Një program edukues në një shkallë të vogël për gratë Rome dhe Egjyptiane u mbështet nga Prezenca e OSBE-së në Shqipëri.

Shumë bashkëbisedues raportuan se komuniteti Rom në veçanti, dhe në një farë mase edhe komuniteti Egjyptian, mbeten të cenuar nga praktikat e blerjes së votës.⁷³ Në disa raste, zgjedhësit Romë dhe Egjyptianë raportuan se kanë qenë dëshmitarë të shpërndarjes së kuponave të karburantit ose parave në dorë nga persona të njohur si të lidhur me dy partitë e mëdha politike. Në disa raste, pjesëmarrja efektive e zgjedhësve në votim u kufizua më tepër nga varfëria, mungesa e dokumenteve të identitetit dhe, ndonjëherë, prej vështirësive gjuhësore.⁷⁴

KQZ-ja dhe palët e tjera mund të organizojnë programe edukuese gjithëpërfshirëse në kontakt të drejtpërdrejtë me zgjedhësit, të përshatura për nevojat e komuniteteve Rome dhe Egjyptiane.

XII. VËZHGESIT VENDORË DHE NDËRKOMBËTARË

Në përputhje me angazhimet e OSBE-së, Kodi Zgjedhor parashikon vëzhgimin vendas dhe ndërkombëtar në të gjitha nivelet e administrimit zgjedhor. Partitë parlamentare dhe koalicionet mund të caktojnë përfaqësues të përhershëm në KQZ, ndërsa partitë e tjera kanë të drejtë të caktojnë përfaqësues në KQZ vetëm gjatë periudhës zgjedhore. Të gjithë garuesit kanë të drejtë të caktojnë vëzhgues në KZAZ, KQV dhe çdo tavolinë numërimi në VNV. Të drejtën për të caktuar vëzhgues të një koalicioni e ka vetëm koalicioni dhe jo partitë brenda tij. Duke qenë se koalicionet zakonisht dominohen nga partitë e mëdha, disa bashkëbisedues të MVZ-së së OSBE/ODIHR-it prej partive më të vogla e kritikuan këtë dispozitë për kufizim efektiv të aftësisë së tyre për të ndjekur procedurat e ditës së zgjedhjeve nëse ata vendosnin t'i bashkoheshin një koalicioni. Procesi i akreditimit të vëzhguesve ishte gjithëpërfshirës dhe zgjedhjet u vëzhguan nga një numër përfaqësuesish të garuesve zgjedhorë, si edhe nga 4,252 vëzhgues vendorë dhe 933 vëzhgues ndërkombëtarë.

Vëzhguesit kanë të drejtë të vëzhgojnë të gjitha aspektet e procesit zgjedhor, por vetëm vëzhguesit që përfaqësojnë subjektet zgjedhore kanë të drejtë të marrin procesverbalet e rezultateve, duke mos u dhënë kështu vëzhguesve vendorë dhe ndërkombëtarë të drejtën për të ndjekur plotësisht procesin e nxjerrjes së rezultateve dhe për të verifikuar rezultatet zgjedhore.

---

⁷³ Paragrafi 11 i Komentit të Përgjithshëm Nr.25 të UNHCR-së i vitit 1996 mbi nenin 25 i MNDCP-së thekson se “fushatat e edukimit dhe regjistrimit të zgjedhësve janë të nevojshme për të siguruar ushtrimin efektiv të të drejtave të nenit 25 nga një komunitet i informuar”.

⁷⁴ Disa nga bashkëbiseduesit e MVZ-së së OSBE/ODIHR-it e konsideruan pagesën prej 1,200 lekësh për nxjerrjen e dokumenteve të identifikimit si penguese, dhe të tjerë raportuan shembuj të partive politike që paguanin për nxjerrjen e kartave të identitetit për zgjedhësit Romë, duke u përpjekur në këtë mënyrë të influenconin votën e tyre.

XIII. ANKIMET DHE APELIMET

Një sërë mospërputhesh dhe mungesa e qartësisë në kuadrin ligjor pengon një proces efektiv të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve zgjedhore. Sipas Kodit Zgjedhor, vetëm partitë dhe kandidatët e regjistruar si subjekte zgjedhore kanë të drejtë të ankimojnë vendimet e organeve të administratës zgjedhore, gjë që është në kundërshtim me angazhimet e OSBE-së dhe praktikatat e mira.⁷⁵ Zgjedhësit mund të ankohen vetëm për gabimet në listat e zgjedhësve dhe grupet e vëzhguesve vendorë mund të ankohen vetëm ndaj vendimeve që refuzojnë akreditimin e tyre.

Ligji nuk jep një përkufizim të qartë të subjektit zgjedhor. Neni 2.20 i Kodit Zgjedhor përcakton si subjekte zgjedhore partitë politike, koalicionet, kandidatët e pavarur dhe kandidatët për kryetar bashkie, ndërkohë që Neni 63 nuk i liston kandidatët për kryetar bashkie si subjekt zgjedhor. Në një numër çështjesh, KQZ-ja dhe Kolegji Zgjedhor nuk i konsideruan kandidatët për kryetar bashkie si subjekte zgjedhore dhe, për këtë arsye, i hodhën poshtë ankimet e tyre.⁷⁶

Në kundërshtim me praktikatat e mira, legjislacioni nuk ofron juridiksion të qartë në lidhje me shqyrtimin e ankimeve për listën e zgjedhësve dhe për çështje të tjera të lidhura me fushatën.⁷⁷ Kodi Zgjedhor parashikon se ankimet kundër listës së zgjedhësve shqyrtohen nga gjykatat e shkallës së parë, ndërsa Ligji për Gjykatat Administrative parashikon se këto lloj ankimesh janë pjesë e juridiksionit të gjykatave administrative.⁷⁸ Ligji nuk rregullon në mënyrë të qartë nëse KZAZ-të, apo vetëm KQZ-ja, kanë juridiksion për të shqyrtuar ankimet që lidhen me fushatën, si edhe afatet për depozitimin dhe shqyrtimin e tyre.⁷⁹

Dispozitat e Kodit Zgjedhor lidhur me afatet për shqyrtimin e ankimeve kundër vendimeve të KZAZ-ve nuk përputhen. Neni 143.3 i Kodit Zgjedhor e detyron KQZ-në të marrë vendim brenda dy ditëve nga depozitimi i ankimit, ndërkohë që Neni 131 parashikon një afat prej 48 orësh nga marrja e vendimit të KQZ-së për pranimin e ankimit.

Vendimet e KQZ-së ose mosmarrja prej saj e një vendimi mund të apelohe në Kolegjin Zgjedhor, vendimet e të cilit janë përfundimtare. Kjo nuk është në përputhje me Nenin 43 të Kushtetutës, i cili garanton të drejtën për të ankimuar një vendim gjyqësor në një gjykatë më të lartë. Kolegji Zgjedhor ka në dispozicion 10 ditë për të gjykuar një çështje.

Kuadri ligjor që rregullon zgjidhjen e mosmarrëveshjeve zgjedhore duhet të rishikohet në tërësinë e tij për të eliminuar çdo boshllëk dhe paqartësi të identifikuar në këtë raport dhe në raportet e mëparshme të OSBE/ODIHR-it, duke përfshirë subjektet që kanë të drejtë ankimi, afatet për gjykimin e ankimeve dhe juridiksionin mbi ankimet e lidhura me listat e zgjedhësve dhe me fushatën.

⁷⁵ Paragrafi 5.10 i Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së i vitit 1990 parashikon se “çdokush duhet të ketë mjete efektive zgjidhjeje kundër vendimeve administrative”. Paragrafi II.3.3f i Kodit të Praktikave të Mira në Çështjet Zgjedhore të Komisionit të Venecias, thekson: “Të gjithë kandidatët dhe të gjithë zgjedhësit e regjistruar në zonën përkatëse duhet të kenë të drejtën e ankimit. Për ankesat nga zgjedhësit mbi rezultatet e zgjedhjeve mund të vendoset një kuorum i arsyeshëm”.

⁷⁶ Në një rast, Kolegji Zgjedhor u shpreh se kandidati për kryetar bashkie në Këlcyrë nuk kishte të drejtë të apeloje vendimin e KQZ-së për pranimin e kërkesës së partisë së tij për ta tërhequr atë nga gara.

⁷⁷ Shiko paragrafin II.3.3c të Kodit të Praktikave të Mira në Çështjet Zgjedhore të Komisionit të Venecias, që thekson se: “procedurat e ankimit dhe në veçanti, kompetencat dhe përgjegjësitë e organeve të ndryshme, duhet të rregullohen në mënyrë të qartë me ligj, në mënyrë që të shmangen konfliktet e juridiksionit”.

⁷⁸ Gjykata e Lartë zhvilloi një takim të përbashkët të kryetarëve të gjykatave administrative dhe gjykatave të shkallës së parë dhe arriti një marrëveshje jozyrtare sipas të cilës, në kushtet aktuale të paqartësisë ligjore, gjykatat e shkallës së parë do të ishin përgjegjëse për ankimet mbi listat e zgjedhësve gjatë këtyre zgjedhjeve.

⁷⁹ Për shkak të kësaj mungese qartësie, KZAZ-ja Nr.11 refuzoi të shqyrtonte ankimin e PD-së që pretendonte se ishte ushtruar presion mbi nëpunësit civilë me qëllim që ata të merrnin pjesë në një tubim.

Çështjet që mund të përbënin vepra penale iu dërguan prokurorive, por periudha e gjatë e hetimit të tyre nuk siguroi një zgjidhje në kohë në kontekstin zgjedhor, duke përfshirë regjistrimin e zgjedhësve dhe verifikimin e nënshkrimeve mbështetëse për kandidatët.

KQZ-ja mori 24 ankime kundër vendimeve të KZAZ-ve përpara ditës së zgjedhjeve, shumica në lidhje me regjistrimin e kandidatëve. Në disa raste, KQZ-ja shmangu marrjen e vendimeve përfundimtare ashtu siç e parashikon ligji, dhe ia ktheu ato për shqyrtim KZAZ-ve. Një sërë vendimesh të KQZ-së nuk kishin një bazë të fortë ligjore dhe bënë një interpretim arbitrar dhe të paqendrueshëm të ligjit, gjë që çoi në pasiguri ligjore. Në shumicën e rasteve të vëzhguara, KQZ-ja nuk mori vendime përfundimtare mbi ankimet brenda afateve të kërkuara ligjore.

Kolegji Zgjedhor përbëhet nga tetë gjyqtarë të gjykatave të apelit, të përzgjedhur me short përpara zgjedhjeve parlamentare të vitit 2013 dhe që qëndrojnë në detyrë deri kur të shpallen zgjedhjet e ardhshme parlamentare.⁸⁰ Çdo rast u shqyrtua në seancë të hapur nga një panel prej pesë gjyqtarësh, që ndryshonte për çdo çështje, të zgjedhur me short nga radhët e këtyre tetë gjyqtarëve përpara gjyqimit të çështjes. Gjyqtarët informuan MVZ-në e OSBE/ODIHR-it se çdo panel gëzonte diskrecion në zbatimin e ligjit sipas gjyqimit të tyre, duke mos u influencuar nga ndonjë vendim i mëparshëm, gjë që çoi në vendimmarrje të paqendrueshme.

Para ditës së zgjedhjeve, Kolegji Zgjedhor shqyrtoi 23 apeline në mënyrë të përsheptuar. Megjithatë, vendimet nuk u publikuan në faqen e internetit të Gjykatës së Apelit të Tiranës në kohën e duhur. Në një rast, Kolegji Zgjedhor nuk e ushtroi juridiksionin e tij për të zgjidhur çështjen në themel si organi përfundimtar për apelimin, por ia ktheu atë KQZ-së për rishqyrtim.⁸¹ Në një rast tjetër, lista e kandidatëve të Partisë Demo-Kristiane (PDK) për këshillin bashkiak të Krujës nuk u regjistrua për shkak të mosveprimit të KZAZ-së.⁸² PDK-ja e kundërshtoi vendimin e KQZ-së për miratimin e fletës së votimit pa përfshirjen e kësaj liste. Kolegji Zgjedhor e rrëzoi apelimin dhe deklaroi se mungesa e veprimit nga ana e KZAZ-së për të ushtruar detyrat e saj nuk ishte e mjaftueshme për ta shpallur të pavlefshëm vendimin e KQZ-së.

Bashkëbiseduesit e ndryshëm të MVZ-së së OSBE/ODIHR-it shprehën mungesën e besimit në administratën zgjedhore dhe gjykatat për shqyrtimin e paanshëm të ankimeve.⁸³ Në përgjithësi, mënyra me të cilën komisionet zgjedhore dhe Kolegji Zgjedhor shqyrtuan ankimet zgjedhore shpesh nuk ofroi zgjidhje efektive apo të përshtatshme në kohë për palët e interesuara, gjë që është në kundërshtim me paragrafin 5.10 të Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së së vitit 1990 dhe të standardeve të tjera ndërkombëtare.⁸⁴

Për të siguruar zgjidhje efektive, afatet ligjore për gjykimin e ankimeve duhet të respektohen. Të gjitha ankimet zgjedhore, duke përfshirë hetimin nga zyrat e prokurorisë, duhet të përfundojnë së shqyrtuari brenda një kohe të përshtatshme në mënyrë që të garantohet një zgjidhje efektive. Si KQZ-ja ashtu edhe Kolegji Zgjedhor duhet të sigurojnë qëndrueshmëri në vendimet e tyre, në mënyrë që të

⁸⁰ Gjyqtarët vazhdojnë detyrën e tyre të zakonshme në gjykatat e ndryshme dhe duhet të udhëtojnë në Tiranë për çdo seancë që zhvillon Kolegji Zgjedhor.

⁸¹ Neni 158.4 i Kodit Zgjedhor parashikon se Kolegji Zgjedhor vetëm mund ta urdhërojë KQZ-në që të marrë një vendim në rastet kur KQZ-ja nuk arrin të marrë vendim brenda afatit ligjor.

⁸² PDK-ja i dorëzoi dokumentet për regjistrimin e listës së saj të kandidatëve në KZAZ në 1 maj; megjithatë, KZAZ-ja e regjistroi listën në 26 maj, pasi KQZ-ja e kishte miratuar përmbajtjen e fletës së votimit.

⁸³ Shiko [Rezolutën e Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Europës 2019 \(2014\) 1 “Respektimi i detyrimeve dhe angazhimeve nga Shqipëria”](#).

⁸⁴ Paragrafi 5.10 i Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së të vitit 1990 parashikon: “... çdokush duhet të ketë mjete efektive zgjidhjeje kundër vendimeve administrative, në mënyrë që të garantohet respektimi i të drejtave themelore dhe sigurimi i integritetit ligjor.” Neni 8 i Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut shprehet se “Gjithkush ka të drejtë për zgjidhje efektive ...kundër veprimeve të cilat shkelin të drejtat themelore...”.

mundësojnë siguri ligjore. Për të përmirësuar transparencën dhe llogaridhënien, KQZ-ja dhe Kolegji Zgjedhor duhet të publikojnë në kohën e duhur informacione mbi ankimet dhe vendimet e tyre.

XIV. DITA E ZGJEDHJEVE

Dita e zgjedhjeve u zhvillua përgjithësisht në mënyrë të qetë në të gjithë vendin. KQZ-ja njoftoi se pjesëmarrja e zgjedhësve ishte 48 për qind, dhe pjesëmarrja e raportuar e grave ishte rreth 45 për qind.

Ndërkohë që vëzhguesit partiakë ishin të pranishëm gjerësisht në të gjitha fazat e vëzhguara, u vu re se vëzhguesit vendorë ishin të pranishëm në më pak se 20 për qind të QV-ve gjatë ditës së votimit dhe në rreth 50 për qind të VNV-ve. Prania e vëzhguesve partiakë ndihmoi në transparencën e procesit; megjithatë, nganjëherë ata ndërhyjnë ose morën pjesë në punën e KQV-ve, në kundërshtim me ligjin. Në disa raste, KQV-të u kërkuan vëzhguesve partiakë të largoheshin kur votimi përfundoi, pavarësisht të drejtës që kanë partitë politike dhe kandidatët për të pasur përfaqësues në të gjitha fazat e procesit.⁸⁵

A. HAPJA DHE VOTIMI

QV-të u hapën me vonesë në shumicën e rasteve të vëzhguara, disa me më tepër se një orë.⁸⁶ Kjo kontribuoi në vlerësimin e përgjithshëm negativ të procedurave të hapjes në 25 për qind të vëzhgimeve. U vu re që hapja me vonesë e QV-ve erdhi kryesisht për shkak të mungesës së anëtarëve të KQV-ve, vonesës në caktimin ose zëvendësimin e tyre, mungesës së njohurive të tyre mbi procedurat ose mungesës së materialeve zgjedhore.⁸⁷ Një QV e posaçme në burgun e Rrogozhinës nuk u hap fare, duke lënë rreth 420 zgjedhës pa votuar. MNVZ-ja vërejt një sërë problemesh procedurale gjatë hapjes në 76 për qind të vëzhgimeve, duke përfshirë mosndjekjen e procedurave të përcaktuara për etiketimin e kutive të votimit dhe për vendosjen e procesverbaleve të kontrollit në kutitë e votimit.

Votimi u vëzhgua si i rregullt dhe u vlerësua pozitivisht në 93 për qind të QV-ve të vëzhguara. Vëzhguesit mundën ta ndiqnin procesin kryesisht pa kufizime. Vëzhguesit raportuan se votimi në Devoll, Roskovec dhe Tepelenë u pezullua për disa orë për shkak të gabimeve të zbuluara në fletët e votimit.⁸⁸ Më vonë, KQZ-ja mori vendim që votimi në këto zona të rifillonte pa kryer ndryshime në fletët e votimit. Nga vëzhgimet u vërejt gjithashtu se votimi u pezullua edhe në një qendër paraburgimi në Durrës për shkak të mungesës së fletëve të votimit.⁸⁹

Ndonëse vlerësimi i përgjithshëm i votimit ishte pozitiv, u vërejtën disa gabime procedurale dhe disa parregullsi të tjera. Timbrosja e gishtit dhe procedurat e verifikimit të timbrosjes, masa kryesore kundër votimit të shumëfishtë, nuk u zbatuan përkatësisht në 9 dhe 22 për qind të QV-ve të vëzhguara. Rastet e votimit në grup u vëzhguan në rreth 17 për qind të QV-ve, të cilat rezultuan të kishin një ndikim të shpërpjestuar mbi zgjedhëset gra. Votimi me përfaqësim u vërejt drejtpërdrejt në pesë për qind të QV-ve të vëzhguara.⁹⁰ Një sërë nënshkrimesh në dukje identike dhe persona të njëjtë që

⁸⁵ Siç u vëzhgua në ZAZ-të 23, 42 dhe 78.

⁸⁶ MNVZ-ja vëzhgoi rreth 30 QV që u hapën me më shumë se një orë vonesë.

⁸⁷ Për shembull, në Kurbin, anëtarët e PD-së të KQV-ve hoqën dorë nga detyra duke shkaktuar vonesë, dhe u zëvendësuan më vonë nga KZAZ-të. Shumë KQV vepruan vetëm me katër anëtarët e PS-së/LSI-së. Në Korçë, kryetari i një KQV-je zëvendësoi një nga anëtarët që mungonte me një vëzhgues të LSI-së.

⁸⁸ Në Devoll, emërtimi i APPD-së ishte shkruar gabim në fletën e votimit për këshillin bashkiak. Në Roskovec, dy kandidatë për kryetar bashkie ishin listuar nën të njëjtin emër koalicioni, atë të ASHE-së. Në Tepelenë, numërtimi i kandidatëve për kryetar bashkie në fletën e votimit ishte i pasaktë.

⁸⁹ KZAZ-ja dorëzoi 200 fletë votimi në këtë QV; megjithatë, rreth 80 fletë votimi shtesë ende mungonin.

⁹⁰ Në Shkodër, u vërejtën katër raste ku zgjedhësit nënshkruan në listën e zgjedhësve dhe u larguan nga QV-ja pa marrë fletë votimi dhe pa e hedhur atë në kuti.

ndihmonin zgjedhës të shumtë u vërejtën përkatësisht në tre dhe dy për qind të QV-ve, gjë që mund të jetë tregues i votimit të shumëfishtë ose votimit me përfaqësim.

Dizajni i fletëve të votimit përbënte një shqetësim serioz, duke qënë se ato përmbanin një bar-kod me një numër rendor serial, i cili mund të lidhte fletën e shënuar të votimit me zgjedhës të veçantë. Kjo mund të kompromentojë sekretin e votës, duke shkelur paragrafin 7.4 të Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së të vitit 1990 si edhe Marrëveshjen Ndërkombëtare mbi të Drejtat Civile dhe Politike.⁹¹

Në mënyrë që të sigurohet sekreti i votës dhe integriteti i procesit, çdo lidhje midis votës dhe një zgjedhësi specifik nuk duhet të jetë e mundur.

Për të promovuar pjesëmarrjen e një kategorie sa më të gjerë zgjedhësish, KQZ-ja përgatiti modele fletësh votimi Braille për zgjedhësit me shikim të dëmtuar dhe instaloi platforma të pjerrëta në disa prej QV-ve për zgjedhësit me aftësi të kufizuara fizike. Megjithatë, në 67 për qind të vëzhgimeve ambjentet nuk ishin të aksesueshme për zgjedhësit në karrige me rrota dhe në 35 për qind të vëzhgimeve planimetria e QV-ve ishte e papërshtatshme për hyrjen e tyre. Këto shifra janë veçanërisht të rëndësishme nëse kemi parasysh mungesën e dispozitave ligjore për votimin nga shtëpia, gjë që i privon zgjedhësit me aftësi të kufizuara nga mundësia për të votuar jashtë QV-ve.⁹² Aty ku kërkohej votimi me ndihmën e dikujt tjetër për personat me aftësi të kufizuara, në shumicën e rasteve KQV-të nuk iu përmbajtën procedurave.⁹³

Vëmendje duhet t'i kushtohet futjes së mekanizmave shtesë për të lejuar zgjedhësit me lëvizshmëri të kufizuar për të ushtruar të drejtën e tyre të votës, në mënyrë që të promovohet më tej e drejta universale për të votuar.

Materiale të fushatës u vërejtën në një afërsi prej 150 metrash nga QV-të në 22 për qind të vëzhgimeve, në kundërshtim me Kodin Zgjedhor. Në tre për qind të vëzhgimeve u raportuan tensione apo trazira në QV-të ose në afërsi të tyre. Në disa zona, grupet e mbështetësve partiakë që vërtiteshin brenda dhe jashtë QV-ve u konsideruan si potencialisht frikësuese për zgjedhësit. Kjo ishte veçanërisht problematike në Vorë.⁹⁴ Gjithashtu, MNVZ-ja vëzhgoi grupe njerëzish që përfaqësonin PS-në dhe LSI-në me kompjutera portativë (laptop) dhe lista zgjedhësish, duke kontrolluar kartat e identitetit të zgjedhësve jashtë disa QV-ve.⁹⁵ Në Berat dhe Durrës u vëzhguan dy raste të dukshme të blerjes së votës, të cilat synuan specifikisht komunitetet Rome dhe Egjyptiane.

B. NUMËRIMI DHE SHPALLJA E REZULTATEVE

Mbyllja e QV-ve u vlerësua pozitivisht në 88 për qind të vëzhgimeve. KQV-të e vëzhguara nuk ndoqën gjithmonë procedurat kyçe për numërimin e nënshkrimeve në listën e zgjedhësve (5 për qind) dhe të fletëve të papërdorura të votimit (8 për qind) dhe nuk vendosën gjithmonë procesverbalin e mbylljes së votimit brenda në kutitë e votimit (13 për qind). Këto gabime procedurale dobësuan masat e sigurisë dhe transparencës dhe kontribuan në zgjatjen e kohës së marrjes në dorëzim të kutive të votimit dhe të materialeve, si dhe në një proces të zgjatur numërimi. Transferimi i materialeve u

⁹¹ Paragrafi 7.4 i Dokumentit të Kopenhagenit të OSBE-së i vitit 1990 angazhon shtetet pjesëmarrëse të “sigurojnë që votat të hidhen me votim të fshehtë ose sipas procedurave ekuivalente të një votimi të lirë”. Shiko gjithashtu Nenin 25 të MNDP-së.

⁹² Neni 29.a(i) i CRPD-së u kërkon shteteve të sigurojnë “që procedurat e votimit, strukturat dhe materialet të jenë të përshtatshme, të aksesueshme dhe të lehta për tu kuptuar dhe përdorur”.

⁹³ Në shumicën e rasteve të vëzhguara, zgjedhësit që ndihmuan zgjedhës të tjerë nuk nënshkruan ndonjë deklaratë zotimi për të ndjekur vullnetin e zgjedhësit, gjë që është në kundërshtim me ligjin. Në disa raste, ishin vëzhguesit partiakë që ndihmuan zgjedhësit, duke shkelur ligjin.

⁹⁴ Grupe të tilla u vëzhguan në ZAZ-të 26, 28 dhe 39. Vëzhguesit raportuan se vëzhguesit e PS-së i larguan zgjedhësit prej një QV-je në Vorë, gjë që shkaktoi trazira dhe çoi në mbylljen e QV-së për një kohë të shkurtër.

⁹⁵ Për shembull, në ZAZ-të 24, 28, 33, 34, 48, 49 dhe 59.

vlerësua përgjithësisht pozitivisht, megjithëse gati 20 për qind e KQV-ve të vëzhguara nuk ishin në gjendje t'i dorëzonin materialet e tyre brenda afatit ligjor prej tre orësh.

Marrja në dorëzim e materialeve zgjedhore u vlerësua pozitivisht në 98 për qind të VNV-ve të vëzhguara. U siguria, në përgjithësi, transparenca e procesit, megjithëse në disa raste të izoluar mbipopullimi i ambienteve ndikoi në aftësinë për të vëzhguar. Klima e përgjithshme në VNV-të gjatë numërimit u vlerësua pozitivisht në 87 për qind të vëzhgimeve, ndërsa vlerësimet negative kishin të bënin kryesisht me ambientet e papërshtatshme të VNV-ve, tensionet dhe trazirat, dhe praninë e personave të paautorizuar të cilët ndërhyjnë disa herë në proces.⁹⁶ Në një të katërtën e VNV-ve të vëzhguara, vëzhguesit e MNVZ-së nuk kishin një fushëpamje të qartë të procedurave të numërimit, për shkak të kufizimeve në lëvizjet e tyre ose mbipopullimit.

Numërimi nuk filloi menjëherë pas marrjes në dorëzim së materialeve në shumë prej VNV-ve të vëzhguara, për shkak të pushimeve të programuara ose mungesës së GNV-ve. Me përjashtime të vogla, numërimi vijoi më vonë pa probleme.⁹⁷ Vëzhguesit e vlerësuan pozitivisht procesin e numërimit në 95 për qind të numërimeve të vëzhguara. Pavarësisht vlerësimit përgjithësisht pozitiv, vëzhguesit raportuan disa tentativa për ta ndërprerë procesin,⁹⁸ si edhe disa parregullsi procedurale të cilat pasqyruan mungesën e trajnimit të GNV-ve. Për shembull, fletët e votimit nuk u ekspozuan siç duhet në kamera për të treguar vultat në 12 për qind të vëzhgimeve, ndërsa në 13 për qind të numërimeve të vëzhguara numri i fletëve të votimit nuk u krahasua me numrin e nënshkrimeve në listën e zgjedhësve.

Në 7 për qind të VNV-ve të vëzhguara, vëzhguesve partiakë iu mohua në disa raste mundësia për të kundërshtuar fletët e votimit, dhe në 57 për qind të vëzhgimeve arsyet për kundërshtimin e fletëve të votimit nuk u regjistruan në fletët e votimit. Në përgjithësi, shifrat në tabelat e rezultateve u përputhën në mënyrë të vazhdueshme, edhe pse vëzhguesit nuk ishin në gjendje që ta ndiqnin procesin e hedhjes së të dhënave nga afër. Ndërkohë që vëzhguesit vendorë dhe ata ndërkombëtarë nuk kishin të drejtë të merrnin një kopje të tabelës së rezultateve, as vëzhguesit partiakë nuk u pajisën me kopje në afërsisht 30 për qind të vëzhgimeve. Kjo dëmtoi transparencën e procesit të numërimit dhe nxjerrjes së rezultateve.

Në prag të ditës së zgjedhjeve, partitë e vogla shprehën i shqetësimin e tyre MVZ-së së OSBE/ODIHR-it rreth mundësisë së manipulimit të shumës totale të votave të tyre gjatë numërimit dhe nxjerrjes së rezultateve. Këto pretendime vazhduan të ngriheshin gjatë dhe pas numërimit, duke përfshirë ato nga PDIU-ja, Partia Fryma e Re Demokratike dhe Arben Tafaj, kandidat për kryetar të bashkisë Tiranë.

Vëmendje duhet t'i kushtohet rritjes së transparencës së procesit të nxjerrjes së rezultatit të zgjedhjeve, duke përfshirë edhe gjatë hedhjes së të dhënave të rezultateve në KZAZ. Të gjithë vëzhguesit duhet të kenë të drejtën të marrin kopje të vërtetuara të rezultateve.

---

⁹⁶ Në 23 qershor, KQZ-ja u bëri thirrje partive politike të ulnin numrin e vëzhguesve të tyre në VNV-të dhe u bëri thirrje personave të paautorizuar, garuesve dhe deputetëve të mos ushtronin presion ndaj GNV-ve.

⁹⁷ Disa GNV (në Elbasan, Gjirokastrë, Shkodër, Vlorë) ishin ende duke u ngritur dhe trajnuar ndërkohë që numërimi në VNV-të e tjera ishte në proces. Numërimi nuk filloi në ZAZ-të 1 dhe 2 (Shkodër) deri në 22 qershor dhe vazhdoi me ndërprerje kryesisht për shkak të ngritjes së vonuar të GNV-ve dhe mosmarrëveshjeve ndërmjet anëtarëve të PS-së dhe PD-së në këto grupe. Numërimi në Shkodër u tejzgjat pavarësisht disa përpjekjeve të KQZ-së për të ndërhyrë dhe për të shpejtuar procesin, dhe në 27 qershor KQZ-ja vendosi t'i numëronte votat në Tiranë.

⁹⁸ Vëzhguesit vunë re pezullimin e numërimit për shkak të largimit të qëllimshëm të anëtarëve të propozuar nga PD-ja në GNV-të e ZAZ-ve 1, 10, 15, 53 dhe 84.

XV. ZHVILLIMET PAS DITËS SË ZGJEDHJEVE

A. ANKIMET DHE APELIMET PAS DITËS SË ZGJEDHJEVE

Subjektet zgjedhore mund të ankimojnë rezultatin e nxjerrë nga KZAZ-të tek KQZ-ja brenda pesë ditëve. Rezultatet për bashkitë me dy apo më shumë ZAZ brenda territorit të tyre shpallen nga KQZ-ja dhe ato mund të ankimohen vetëm tek vetë KQZ-ja brenda të njëjtit afat kohor. Kërkesat për pavlefshmërinë e zgjedhjeve në QV të veçanta mund të bëhen gjithashtu brenda pesë ditëve nga shpallja e rezultateve. KQZ-ja duhet të marrë një vendim me shumicë të cilësuar mbi ankimet, brenda dhjetë ditëve.⁹⁹ Vendimet e KQZ-së për rezultatet e zgjedhjeve mund të apelojnë në Kolegjin Zgjedhor brenda pesë ditëve.

Me përjashtim të njërit prej 91 ankimeve mbi rezultatin e zgjedhjeve të depozituara në KQZ, të gjitha të tjerat u rrëzuan. Ankimet e rrëzuara përfshinin 21 kërkesa për shpalljen e pavlefshme të zgjedhjeve, kurse të tjerat kërkonin ndryshim të tabelës së rezultateve dhe rinumërim.

Një numër i konsiderueshëm ankimesh u paraqitën nga LSI-ja dhe PD-ja kundër rezultateve në Durrës, Kurbin, Shkodër dhe Vorë. Në rastin e Durrësit, PD-ja pretendoi se persona të tjerë votuan në emër të emigrantëve që jetojnë jashtë vendit. PD-ja pretendoi gjithashtu se kishin ndodhur disa parregullsi në Shkodër, duke përfshirë hapjen me vonesë të një QV-je dhe largimin e anëtarëve të PD-së nga komisionet zgjedhore. Në të dyja rastet, KQZ-ja e pranoi kërkesën e PD-së për hapjen e kutive me materiale zgjedhore për të shqyrtuar provat, dhe më pas i rrëzoi të dyja ankimet për shkak të arsyeve të pamjaftueshme për të shpallur pavlefshmërinë e zgjedhjeve.

LSI-ja kërkoi përsëritjen e zgjedhjeve për kryetar bashkie në Vorë si pasojë e diferencës së vogël në rezultat dhe me pretendimin se një numër i madh zgjedhësish ishin regjistruar në mënyrë fiktive në këtë bashki. KQZ-ja e pushoi çështjen pa shumicën e cilësuar të votave që kërkohet, duke arsyetuar se rasti ishte përtej kompetencës së saj pasi çështja e regjistrimit të zgjedhësve i ishte dërguar më parë DPGjC-së dhe Prokurorisë së Tiranës. LSI-ja nuk e apeloji vendimin. PD-ja ankoi vendimin e KZAZ-së së Kurbinut mbi rezultatin e zgjedhjeve për kryetar bashkie dhe kërkoi përsëritje të zgjedhjeve bazuar në shkelje të ndryshme, duke përfshirë vendimin e KQZ-së për të shkarkuar anëtarët e PD-së nga komisionet zgjedhore në prag të ditës së zgjedhjeve. KQZ-ja e rrëzoi ankimin mbi baza procedurale me arsyetimin se ai ishte paraqitur jashtë afatit pesë ditor. Megjithatë, KQZ-ja nuk e përcaktoi afatin nga data e vendimit të KZAZ-së mbi rezultatin, por nga data kur KQZ-ja kishte vendosur të shkarkonte komisionerët e PD-së.

Shumica e ankimeve u paraqitën nga partitë e koalicionit të kryesuar nga PD-ja ose nga partitë e tjera më të vogla. Ankimet pretenduan parregullsi në procedurat e votimit dhe numërimin, në mënyrë të veçantë lidhur me raste të votimit me përfaqësim dhe të votimit në grup si dhe shqetësime mbi vlefshmërinë e fletëve të votimit dhe numërimin e tyre në favor të partive. KQZ-ja shqyrtoi në themel rreth 33 ankime, ndërsa pjesa tjetër u pushua mbi baza procedurale ose për shkak të mungesës së provave. Në një numër rastesh, pretendimet e paditësit nuk u mbështetën në prova të forta. Përveç kësaj, KQZ-ja ktheu mbrapsht një numër të konsiderueshëm ankimesh për korrigjime teknike. Shumica e tyre nuk u riparaqitën ose u paraqitën pas afatit të përcaktuar nga KQZ-ja. Shumë prej vendimeve të KQZ-së iu mungoi lidhja e arsyetimit dhe disa nuk përmbanin faktet dhe rrethanat e plota të rastit të shqyrtuar, si dhe në disa raste ato nuk u publikuan në kohë siç kërkohet nga ligji. Më vonë, Kolegji Zgjedhor i rrëzoi të 16 ankimet e bëra kundër vendimeve të marra nga KQZ-ja pas ditës së zgjedhjeve.

---

⁹⁹ KQZ-ja rrëzoi tre ankime mbi rezultatet pa një shumicë të cilësuar, në kundërshtim me nenin 24.1.b të Kodit Zgjedhor.

Komisionet zgjedhore dhe gjykatat duhet të mos i trajtojnë çështjet në mënyrë tepër formale, duhet t'i vlerësojnë në mënyrë të plotë të gjitha rastet, dhe të shqyrtojnë thelbin e të gjitha provave përkatëse në gjykimin e ankimeve dhe apelimeve.

B. SHPALLJA E REZULTATEVE

Sipas ligjit, KZAZ-të duhet të nxirrin rezultatet deri në orën 22:00 të datës 22 qershor. Vëzhguesit e MNVZ-së raportuan se numërimi i votave për kryetar bashkie përfundoi para afatit vetëm në disa ZAZ, ndërsa në shumicën e zonave numërimi për të dyja garat vazhdoi përtej afatit ligjor, kryesisht për shkak të problemeve logjistike me numërimin e përqendruar si dhe të mungesës së stafit. Në 28 qershor, KQZ-ja njoftoi se numërimi i votave kishte përfunduar në të gjitha ZAZ-të. Pas një procesi të tejzgjatur ankimesh dhe apelimesh KQZ-ja shpalli, në 10 gusht rezultatet përfundimtare të zgjedhjeve për të gjitha 61 bashkitë. Nëntë nga 61 kryetarë bashkish dhe rreth 35 për qind e këshilltarëve të zgjedhur ishin gra.

XVI. REKOMANDIME

Këto rekomandime, siç janë paraqitur në të gjithë tekstin, ofrohen me synimin për të përmirësuar zhvillimin e zgjedhjeve në Shqipëri dhe për të mbështetur përpjekjet për t'i sjellë ato në përputhje të plotë me angazhimet e OSBE-së, detyrimet e tjera ndërkombëtare dhe standardet për zgjedhje demokratike. Këto rekomandime duhen lexuar së bashku me rekomandimet e mëparshme të OSBE/ODIHR-it, që mbeten për t'u trajtuar. OSBE/ODIHR-i mirëpret angazhimin publik të Kryeministrit Edi Rama të bërë në 22 qershor për trajtimin e plotë të këtyre rekomandimeve dhe në 1 shtator nga kryetari i PD-së Lulzim Basha për t'i zbatuar menjëherë rekomandimet.¹⁰⁰ OSBE/ODIHR-i është i gatshëm që të ndihmojë autoritetet shqiptare për të përmirësuar më tej procesin zgjedhor dhe për të trajtuar rekomandimet e përfshira në këtë raport dhe në raportet e mëparshme.¹⁰¹

A. REKOMANDIME PRIORITARE

1. Vëmendje duhet t'i kushtohet rritjes së pavarësisë, paanësisë dhe kapacitetit profesional të komisioneve zgjedhore. Ligji mund të ndryshohet në mënyrë që të lejojë caktimin e komisionerëve jo partiakë në të gjitha nivelet dhe në këtë mënyrë të depolitizohet administrimi zgjedhor. KQZ-ja duhet të zbatojë në mënyrë të paanshme gërmën dhe frymën e ligjit. Kapaciteti i sekretarisë së KQZ-së mund të fuqizohet për të siguruar shkëmbimin e informacioneve thelbësore brenda administratës zgjedhore.
2. Kodi Zgjedhor duhet të ndryshohet në mënyrë që të eliminojë boshllëqet dhe paqartësitë e identifikuar në këtë raport dhe në raportet e mëparshme të OSBE/ODIHR-it. KQZ-ja duhet të trajtojë në mënyrë të menjëhershme përmes vendimesh dhe udhëzimesh çdo paqartësi dhe boshllëk që mund të haset në ligj.
3. Kuadri ligjor që rregullon zgjidhjen e mosmarrëveshjeve zgjedhore duhet të rishikohet në tërësinë e tij për të eliminuar çdo boshllëk dhe paqartësi të identifikuar në këtë raport dhe në raportet e mëparshme të OSBE/ODIHR-it, duke përfshirë subjektet që kanë të drejtë ankimi, afatet për gjykimin e ankimeve dhe juridiksionin mbi ankimet e lidhura me listat e zgjedhësve dhe me fushatën.

---

¹⁰⁰ Shiko "[Një mesazh falenderimi për besimin e madh](#)" të Kryeministrit në një konferencë shtypi në 22 qershor dhe "[Intervistë e Kryetarit të PD-së Lulzim Basha](#)" në 1 shtator.

¹⁰¹ Në paragrafin 25 të Dokumentit të Stambollit të OSBE-së të vitit 1999, shtetet pjesëmarrëse të OSBE-së angazhohen "të ndjekin menjëherë vlerësimet dhe rekomandimet e ODIHR-it për zgjedhjet".

4. Në mënyrë që të sigurohet sekreti i votës dhe integriteti i procesit, çdo lidhje midis votës dhe një zgjedhësi specifik nuk duhet të jetë e mundur.
5. Dispozitat penale mbi shpifjen duhet të shfuqizohen, duke u dhënë përparësi instrumenteve të parashikuara nga legjislacioni civil të hartuara për rivendosjen e reputacionit të dëmtuar.
6. Komisionet zgjedhore dhe gjykatat duhet të mos i trajtojnë çështjet në mënyrë tepër formale, duhet t'i vlerësojnë në mënyrë të plotë të gjitha rastet, dhe të shqyrtojnë thelbin e të gjitha provave përkatëse në gjykimin e ankimeve dhe apeliemeve.
7. Vëmendje duhet t'i kushtohet shfuqizimit të dispozitës së Nenit 84.1 të Kodit Zgjedhor që lejon filmimet e prodhuara nga partitë politike të transmetohen në lajme.
8. Duhet të përcaktohen ligjërish afate të përshpejtuara për dorëzimin e raporteve financiare tek audituesit e KQZ-së dhe publikimi i tyre në kohë. Për të rritur transparencën dhe llogaridhënien, garuesit mund të detyrohen të publikojnë raporte paraprake mbi të ardhurat dhe shpenzimet e fushatës përpara ditës së zgjedhjeve.

B. REKOMANDIME TË TJERA

REGJISTRIMI I ZGJEDHËSVE

9. Kufizimet përgjithësuese të së drejtës për të votuar të personave me aftësi të kufizuara mendore duhet të hiqen ose duhet të vendosen rast pas rasti, duke u bazuar në rrethanat specifike. Vëmendje i duhet kushtuar dhënies së të drejtës së votës në zgjedhjet vendore shtetasve të huaj pas një periudhe të caktuar qëndrimi në vend, me kusht që ata të përmbushin të njëjtat detyrime ligjore me shtetasit shqiptarë.
10. Duhet shtuar përpjekjet për të garantuar pajisjen e të gjithë zgjedhësve me një kod të saktë adrese si dhe verifikimin dhe zgjidhjen e të dhënave të dyfishta. Duhet të merren masa për të siguruar mosvazhdimësinë e praktikës së heqjes së zgjedhësve mbi moshën 100 vjeç nga listat e zgjedhësve dhe të garantohet regjistrimi i rregullt i të burgosurve. Autoritetet duhet të fillojnë në kohë hetimet rreth pretendimeve specifike për shtim të zgjedhësve në regjistrin e gjendjes civile dhe listat e zgjedhësve në kundërshtim me ligjin.

REGJISTRIMI I KANDIDATËVE

11. Rregullat për regjistrimin e kandidatëve, duke përfshirë procedurat për mbledhjen, verifikimin dhe miratimin e nënshkrimeve mbështetëse, duhet të jenë të qarta dhe të rregulluara mjaftueshëm përpara zgjedhjeve për të siguruar qëndrueshmëri dhe siguri ligjore.
12. Vendimet për regjistrimin e kandidatëve duhet të merren përpara fillimit të periudhës së fushatës për të siguruar mundësi të barabarta për të gjithë garuesit. Kodi Zgjedhor duhet të përfshijë dispozita në lidhje me kohën dhe kushtet për tërheqjen nga gara të kandidatëve të regjistruar. Duhet të vendosen masa mbrojtëse për të siguruar që të mos abuzohet me të drejtën për të tërhequr kandidatët nga gara.

FUSHATA ZGJEDHORE DHE FINANCIMI I FUSHATËS

13. Autoritetet dhe partitë politike duhet të sigurohen që të mos ushtrohet presion ndaj punonjësve të sektorit publik, mbështetësve politikë apo personave të tjerë për të marrë pjesë në aktivitetet e fushatës apo për të votuar në një mënyrë të caktuar. Organet e zbatimit të ligjit duhet të marrin hapa më të vendosura për të parandaluar, identifikuar, hetuar dhe ndjekur penalisht rastet e provuara të presionit dhe frikësimit të zgjedhësve, si edhe të keqpërdorimit të burimeve shtetërore për qëllime të fushatës.
14. Nevojiten përpjekje shtesë për të trajtuar problemin e vazhdueshëm të blerjes së votës, si nëpërmjet edukimit të zgjedhësve ashtu edhe nëpërmjet ndjekjes penale, me qëllim rikthimin e besimit në procesin zgjedhor. Partitë politike mund të ndërmarrin një angazhim konkret dhe të vërtetë për të dënuar praktikën e blerjes së votës. Blerja e votës duhet të përcaktohet qartë në ligj dhe duhet të jetë objekt sanksionesh proporcionale dhe efikase.
15. Kandidatëve të pavarur duhet tu sigurohet akses i barabartë në fondet publike.

MEDIA

16. AMA duhet të monitorojë median gjatë dhe ndërmjet zgjedhjeve në mënyrë që të zbatojë dispozitat ligjore për mbulimin e paanshëm të aktorëve politikë, duke përfshirë dispozitat për mbulimin në raporte të drejta në lajme të garuesve gjatë fushatave zgjedhore. Anëtarët e AMA-s duhet të zgjidhen në një mënyrë që të sigurojë pavarësinë e saj nga ndikimi politik.
17. Vëmendje mund t'i kushtohet rishikimit të metodologjisë së BMM-së për të përfshirë edhe monitorimin e tonit të mbulimit dhe një numër më të madh transmetuesish. Kodi Zgjedhor duhet të qartësojë dispozitat mbi sanksionet për mbulim mediatik të pabalancuar; për shembull, transmetuesit mund të marrin një paralajmërim dhe mund t'u jepet një afat i caktuar kohor për të ribalancuar mbulimin përpara se të gjobiten.
18. Për të lehtësuar aksesin e publikut në një gamë të gjerë pikëpamjesh politike dhe për të ekuilibruar lidhjen e mediave private me personat në pushtet, autoritetet duhet t'i kushtojnë vëmendje fuqizimit të transmetuesit publik, duke i siguruar atij liri të mjaftueshme financiare dhe editoriale nga qeveria.
19. Duhet të bëhen publike të dhëna të sakta mbi pronësinë e mediave, në mënyrë që të zbulohen ndikimet e mundshme në politikën editoriale dhe për të zbatuar dispozitat ekzistuese ligjore mbi përqëndrimin e medias.

PJESËMARRJA E PAKICAVE KOMBËTARE

20. KQZ-ja dhe palët e tjera mund të organizojnë programe edukuese gjithëpërfshirëse në kontakt të drejtpërdrejtë me zgjedhësit, të përshtatura për nevojat e komuniteteve Rome dhe Egjyptiane.

ANKIMET DHE APELIMET

21. Për të siguruar zgjidhje efektive, afatet ligjore për gjykimin e ankimeve duhet të respektohen. Të gjitha ankimet zgjedhore, duke përfshirë hetimin nga zyrat e prokurorisë, duhet të përfundojnë së shqyrtuari brenda një kohe të përshtatshme në mënyrë që të garantohet një zgjidhje efektive. Si KQZ-ja ashtu edhe Kolegji Zgjedhor duhet të sigurojnë qëndrueshmëri në vendimet e tyre, në mënyrë që të mundësojnë siguri ligjore. Për të përmirësuar transparencën dhe llogaridhënien,

KQZ-ja dhe Kolegji Zgjedhor duhet të publikojnë në kohën e duhur informacione mbi ankimet dhe vendimet e tyre.

DITA E ZGJEDHJEVE

22. Vëmendje duhet t'i kushtohet futjes së mekanizmave shtesë për të lejuar zgjedhësit me lëvizshmëri të kufizuar për të ushtruar të drejtën e tyre të votës, në mënyrë që të promovohet më tej e drejta universale për të votuar.
23. Vëmendje duhet t'i kushtohet rritjes së transparencës së procesit të nxjerrjes së rezultatit të zgjedhjeve, duke përfshirë edhe gjatë hedhjes së të dhënave të rezultateve në KZAZ. Të gjithë vëzhguesit duhet të kenë të drejtën të marrin kopje të vërtetuara të rezultateve.

SHTOJCË I: REZULTATET PËRFUNDIMTARE

Numri i zgjedhësve të regjistruar	3,370,206
Numri i votave të vlefshme	1,562,161
Pjesëmarrja	48 për qind

Rezultatet për kryetar bashkie

Subjekti zgjedhor	Mandate
Aleanca për Shqipërinë Europiane	45
Aleanca Popullore për Punë dhe Dinjitet	15
Minoriteti Etnik Grek për të Ardhmen	1

Rezultatet e garës për Këshillat Bashkiakë

Subjektet zgjedhore	Vota të marra		Vende
	Numri	Përqindja	
Aleanca për Shqipërinë Europiane	991,609	63.48	1,049
e përbërë nga			
Partia Socialiste	402,709	25.78	394
Lëvizja Socialiste për Integrim	259,934	16.64	292
Partia për Drejtësi, Integrim dhe Unitet	59,701	3.82	61
Fryma e Re Demokratike	29,984	1.92	36
Partia Demokracia Sociale	20,064	1.28	26
Partia Demokristiane	20,271	1.30	24
Partia Socialiste e Vërtetë 91	17,465	1.12	21
Partia Socialiste e Moderuar	15,355	0.98	18
Aleanca Arbnore Kombëtare	12,647	0.81	18
Partia Ligj dhe Drejtësi	8,670	0.55	15
Partia G99	9,490	0.61	14
Aleanca Demokratike	11,392	0.73	13
Partia e Gjelbër	10,221	0.65	12
Partia e Unitetit Kombëtar	10,078	0.64	11
Aleanca e Maqedonasve për Integrim Europian	3,647	0.23	9
Partia Aleanca Demokristiane	7,953	0.51	8
Aleanca për Demokraci dhe Solidaritet	9,008	0.58	7
Partia Ardhmëria Shqiptare	7,314	0.47	7
Partia Shqiptare e Atdheut	5,162	0.33	6
Partia Personat me Aftësi të Kufizuara	7,132	0.46	5
Partia Demokracia e Re Europiane	5,521	0.35	5
Partia Lëvizja për Drejtësi e Shqiptarëve	4,664	0.30	5
Partia Social Punëtore Shqiptare	4,622	0.30	5
Partia Forca Rinia	5,947	0.38	4
Partia për Mbrojtjen e të Drejtave të Emigrantëve	4,813	0.31	4
Partia për Europianizimin dhe Integrimin e Shqipërisë	3,759	0.24	4
Partia e të Drejtave të Mohuara	3,443	0.22	4
Partia Komuniste e Shqipërisë	4,077	0.26	3
Partia e Reformave Demokratike Shqiptare	3,957	0.25	3
Partia e Pajtimit Kombëtar	2,526	0.16	3
Partia Lëvizja Demokratike për Ndryshim	3,990	0.26	2
Partia Rruga e Lirisë	3,919	0.25	2
Aleanca për Barazi dhe Drejtësi Europiane	3,271	0.21	2
Partia e Punës e Shqipërisë	2,795	0.18	2

Partia Demokratike e Bashkimit Myslyman Shqiptar	2,676	0.17	2
Partia e Çështjeve Shqiptare	2,463	0.16	1
Partia Komuniste e Shqipërisë - 8 Nëntori	969	0.06	1
Aleanca Popullore për Punë dhe Dinjitet	507,285	32.47	510
e përbërë nga			
Partia Demokratike	317,620	20.33	299
Partia Republikane	53,784	3.44	63
Partia Lëvizja për Zhvillim Kombëtar	19,644	1.26	20
Partia e Ballit Kombëtar Demokrat	14,116	0.90	20
Partia Lëvizja e Legalitetit	13,812	0.88	17
Partia Agrare Ambjentaliste	13,400	0.86	16
Partia Bashkimi Liberal Demokrat	12,949	0.83	15
Partia Ora e Shqipërisë	10,745	0.69	12
Partia e Ballit Kombëtar	14,137	0.90	11
Partia Bashkimi Demokrat	9,154	0.59	10
Partia Konservatore	7,357	0.47	9
Partia e të Drejtave të Mohuara e Re	6,491	0.42	7
Partia Lidhja Demokristiane Shqiptare	8,559	0.55	6
Partia Mendimi i Djathtë Liberal	2,972	0.19	3
Partia Popullore Demokristiane e Shqipërisë	2,545	0.16	2
Partitë jashtë koalicioneve	55,968	3.58	33
që ishin			
Partia Bashkimi për të Drejtat e Njeriut	14,771	0.95	16
Minoriteti Etnik Grek për të Ardhmen	3,144	0.20	8
Partia Social Demokrate	22,320	1.43	6
Partia Kristian Demokrate	9,424	0.60	2
Lëvizja Demokratike për Vlera, Mirëqenie dhe Progres	1,942	0.12	1
Kandidatë të pavarur	7,299		3

Burimi: Komisioni Qendror i Zgjedhjeve

SHTOJÇË II: LISTA E VËZHguesVE E MISIONIT NDËRKOMBËTAR TË VËZHGIMIT TË ZGJEDHJEVE

VËZHguesIT AFATSHKURTËR

Kongresi i Autoriteteve Lokale dhe Rajonale i Këshillit të Europës

Anëtarët e Kongresit:

Stewart Dickson	Kryetar i Delegacionit	Britani e Madhe
Emin Yeritsyan		Armeni
Hannes Weninger		Austri
Randi Mondorf		Danimarkë
Mihkel Juhkami		Estoni
Xavier Cadoret		Francë
Jean-Louis Testud		Francë
Linus Förster		Gjermani
Mary Hegarty		Irland
Matteo Toscani		Itali
Line Vennesland Fraser		Norvegji
Ludmila Sfirloaga		Rumani
Leila Hunziker		Zvicër
Gaye Doganoglu		Turqi
Nigel Mermagen		Britani e Madhe

Anëtarët e Komitetit të Rajoneve të BE-së:

Declan McDonnell	Zëdhënës	Irlandë
Arnoldas Abramavicius		Lituani
Adam Banaszak		Poloni
Doreen Huddart		Britani e Madhe
Kevin Peel		Britani e Madhe

Anëtarët e Sekretariatit:

Christine Binder		Austri
Renate Zikmund		Francë
Martine Roudolff		Francë
Ségolène Tavel		Francë
Sandro Weltin		Francë

Vëzhguesit Afatshkurtër të MVZ-së së OSBE/ODIHR-it

Walter Josef Fend		Austri
Eni Gjergji		Austri
Philippe Adriaens		Belgjikë
Gilles Bauwens		Belgjikë
Linda Conings		Belgjikë
Julien Sassel		Belgjikë
Xavier Timmermans		Belgjikë
Veronika Bajgarova		Republika Çeke
Jakub Drmola		Republika Çeke
Petra Kratochvilova		Republika Çeke
Katerina Palova		Republika Çeke
Zuzana Stiborova		Republika Çeke
Hanne Susse Bøtefyhr Bergmann		Danimarkë
Dorte Broen		Danimarkë
Tue Magnussen		Danimarkë
Claus Stougaard-Andresen		Danimarkë
Soren Thunedborg		Danimarkë

Peder Ventegodt	Danimarkë
Henrik Westerby	Danimarkë
Martin Karner	Estoni
Vera Franziska Baumann	Gjermani
Jana Brandt	Gjermani
Thomas Doehne	Gjermani
Christoph Freiherr Von Feilitzsch	Gjermani
Sebastian Glaeser	Gjermani
Mendel Goldstein	Gjermani
Sabine Hartig	Gjermani
Michael Haussmann	Gjermani
Bernd Heinig	Gjermani
Anke Holstein	Gjermani
Frank Holstein	Gjermani
Agnes Kolodziej	Gjermani
Annelie Koschella	Gjermani
Maren Krimmer	Gjermani
Bernd Leber	Gjermani
Josef Lehleiter	Gjermani
Kristin Liedtke	Gjermani
Kirsten Katrin Mueller	Gjermani
Dirk Daniel Neumeister	Gjermani
Rainer Rudolf Otter	Gjermani
Claudia Preusser	Gjermani
Maria Prsa	Gjermani
Kerstin Roeske	Gjermani
Dieter Paul Otto Schellschmidt	Gjermani
Karl-Heinz Schimpf	Gjermani
Katharina Schneider	Gjermani
Christiane Schwarz	Gjermani
Frens Stöckel	Gjermani
Martin Struck	Gjermani
Alexander Troppmann	Gjermani
Henriette Wägerle	Gjermani
Christiane Wolters	Gjermani
Agathi Fili	Greqi
Apostolos Todis	Greqi
Sonia Tiba-Fitoussi	Francë
Gyozo Jozsef Gabriel	Hungari
Robert Kaszab	Hungari
Gergo Kocsis	Hungari
Szabina Kozma	Hungari
Szandra Zsuzsa Miskédi	Hungari
Luca Di Ruggiero	Itali
Antonio Fantasia	Itali
Silvia Longati	Itali
Ritalba Mazzara	Itali
Giacomo Antonio Pides	Itali
Bernardo Venturi	Itali
Sebastiaan Berends	Hollandë
Heike ten Den	Hollandë
Olga Annuska Heldring	Hollandë
Maarten Horeman	Hollandë
Phillip Jol	Hollandë
Margriet Teunissen	Hollandë
Johannes Van Oort	Hollandë

Kristina Johansen	Norvegji
Synve Fosse Opsahl	Norvegji
Per Svartefoss	Norvegji
Anne Teigen	Norvegji
Karolina Romanowska	Poloni
Cristian Badea	Rumani
Lavinia Mihaela Butacu	Rumani
Marc Emilian Morar	Rumani
Ilona Scarlat Comanescu	Rumani
Bogdan Stefan	Rumani
Lavinia Georgeta Toma	Rumani
Alexander Belimov	Federata Ruse
Yury Gritsay	Federata Ruse
Dmitry Krasakov	Federata Ruse
Cristina Alvarez	Spanjë
Juan Manuel Castro Amezcua	Spanjë
Diego Acosta Arcarazo	Spanjë
Paula Bodas Roch	Spanjë
Jose Lorenzo Outon	Spanjë
Guillermo Toral Martinez	Spanjë
Carlos-Ulises Goberna Pons	Spanjë
Irene Vazquez Serrano	Spanjë
Claes Johan Alexandersson	Suedi
Lars Björklund	Suedi
Linda Cederblad	Suedi
Rick Forsling	Suedi
Niklas Lindskog	Suedi
Astrid Nunez	Suedi
Daniel Olsson	Suedi
Erik Persson	Suedi
Anna Rogalska Hedlund	Suedi
Lilian Skoglund	Suedi
Kerstin Sundberg	Suedi
Peter Wällberg	Suedi
Ann Wolgers	Suedi
Christoph Graf	Zvicër
Laurent Schaffner	Zvicër
Ahmet Asim Arar	Turqi
Murat Gungor	Turqi
Nancy Abudu	Shtetet e Bashkuara
Susan Baker	Shtetet e Bashkuara
Aaron Beitman	Shtetet e Bashkuara
Jeffrey Chinn	Shtetet e Bashkuara
Jeremy Eckstein	Shtetet e Bashkuara
Rayna Farnsworth	Shtetet e Bashkuara
Robert Gillette	Shtetet e Bashkuara
Dawn Goldthorn	Shtetet e Bashkuara
David Levine	Shtetet e Bashkuara
Alida Melancon	Shtetet e Bashkuara
Charles Melancon	Shtetet e Bashkuara
Carin Mirowitz	Shtetet e Bashkuara
Brian Newby	Shtetet e Bashkuara
Nour Nourey	Shtetet e Bashkuara
Margaret Osdoby Katz	Shtetet e Bashkuara
William Spitznagle	Shtetet e Bashkuara
Richard Steffen	Shtetet e Bashkuara

Sara Steinmetz	Shtetet e Bashkuara
Robert Thompson	Shtetet e Bashkuara
Ernest Wickersham	Shtetet e Bashkuara
Hoda Zaki	Shtetet e Bashkuara
Susanna Zaraysky	Shtetet e Bashkuara

VËZHguesIT AfATGJATË

Ekipi bazë i MVZ-së së OSBE/ODIHR-it

Audrey Glover	Kryetare e Misionit	Britani e Madhe
Kseniya Dashutsina		Bjellorusi
Ivan Tsikota		Bjellorusi
Ron Laufer		Kanada
Jasmina Fracassetti		Kroaci
Monica Moravcová		Republika Çeke
Kakha Inaishvili		Gjeorgji
Lela Tsaava		Gjeorgji
Elma Šehalić		Gjermani
Goran Petrov		Maqedoni
László Belágyi		Hungari
Tomasz Jańczy		Poloni
Paweł Jurczak		Poloni
Anders Eriksson		Suedi
Andrew Bruce		Britani e Madhe
William Romans		Britani e Madhe

Vëzhguesit Afatgjatë të MVZ-së së OSBE/ODIHR-it

Anna Papikyan	Armeni
Cornelia Perle	Austri
Sergey Kizima	Bjellorusi
Niels Nielsen	Danimarkë
Karen Skipper	Danimarkë
Khalil Zerargui	Francë
Heinz Bernd Wittich	Gjermani
Wolfgang Graf von Schmettau	Gjermani
Kati Hoetger	Gjermani
Daniele Sferra	Itali
Agatha Johanna de Wit	Hollandë
Laurens Teule	Hollandë
Soren Sindre Munch	Norvegji
Ivana Stanojev	Serbi
Tord Drugge	Suedi
Vida Koren Holm	Suedi
Evin Sarac	Suedi
Zouhal Avzalchoeva	Taxhikistan
Amanda Ashford	Shtetet e Bashkuara
Eunice Bonapart	Shtetet e Bashkuara
Jeremy Pine	Shtetet e Bashkuara

RRETH OSBE/ODIHR-it

Zyra për Institucionet Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut (OSBE/ODIHR) është institucioni kryesor i OSBE-së që ndihmon Shtetet pjesëmarrëse “të sigurojnë respektim të plotë të të drejtave të njeriut dhe lirive themelore, të respektojnë shtetin e së drejtës, të promovojnë parimet e demokracisë dhe (...) të ndërtojnë, të forcojnë dhe të mbrojnë institucionet demokratike, si dhe të promovojnë tolerancën në të gjitha nivelet e shoqërisë” (Dokumenti i Helsinkit 1992). Kjo pjesë njihet si dimensionin njerëzor i OSBE-së.

OSBE/ODIHR-i, me seli në Varshavë (Poloni), u krijua në Samitin e Parisit në vitin 1990 si Zyra për Zgjedhje të Lira dhe filloi funksionimin në maj 1991. Një vit më vonë, emri i Zyrës u ndryshua për të pasqyruar një mandat më të zgjeruar, në të cilin të përfshiheshin të drejtat e njeriut dhe demokratizimi. Sot organizata punëson mbi 150 vetë.

OSBE/ODIHR-i është organizmi kryesor në Europë në fushën e **vëzhgimit të zgjedhjeve**. Ai çdo vit bashkërendon dhe organizon dërgimin e mijëra vëzhguesve për të vlerësuar nëse zgjedhjet në rajonet e OSBE-së janë zhvilluar në përputhje me angazhimet e OSBE-së, me detyrimet e tjera ndërkombëtare, me standartet për zgjedhje demokratike dhe me legjislacionin vendas. Metodologjia e tij unike siguron një vështrim në thellësi dhe në tërësi të procesit zgjedhor. Me anë të projekteve të asistencës, OSBE/ODIHR-i ndihmon Shtetet pjesëmarrëse të përmirësojnë kuadrin e tyre zgjedhor.

Aktivitetet e Zyrës për **demokratizim** përfshijnë: sundimin e ligjit, mbështetjen legjislative, qeverisjen demokratike, migrimin dhe lirinë e lëvizjes, si dhe barazinë gjinore. OSBE/ODIHR-i zbaton çdo vit një numër programesh asistence të fokusuar, duke kërkuar të zhvillojë strukturat demokratike.

OSBE/ODIHR-i gjithashtu ndihmon shtetet pjesëmarrëse në përmbushjen e detyrimeve të tyre për të promovuar dhe mbrojtur **të drejtat e njeriut dhe liritë themelore** në përputhje me angazhimet e OSBE-së për dimensionin njerëzor. Kjo arrihet duke punuar me një shumëllojshmëri partnerësh, me qëllim nxitjen e bashkëpunimit, krijimin e kapaciteteve dhe ofrimin e ekspertizës në fusha tematike, duke përfshirë të drejtat e njeriut në luftën kundër terrorizmit, forcimin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut të personave të trafikuar, edukimin dhe trajnimin mbi të drejtat e njeriut, monitorimin e të drejtave të njeriut dhe raportimet, dhe të drejtat e njeriut të grave dhe sigurinë e tyre.

Në fushën e **tolerancës dhe mosdiskriminimit**, OSBE/ODIHR-i u siguron mbështetje Shteteve pjesëmarrëse për forcimin e përgjigjes së tyre ndaj krimeve të urrejtjes dhe incidenteve të racizmit, ksenofobisë, antisemitizmit dhe formave të tjera të intolerancës. Aktivitetet e OSBE/ODIHR-it në lidhje me tolerancën dhe mosdiskriminimin janë të fokusuar në fushat e mëposhtme: legjislacioni, trajnimi për zbatimin e ligjit, monitorimi, raportimi dhe në vijim përgjigjja që u duhet dhënë krimeve dhe incidenteve të motivuar nga urrejtja, si edhe aktivitete edukative për të promovuar tolerancën, respektin dhe mirëkuptimin e ndërsjellë.

OSBE/ODIHR-i këshillon Shtetet pjesëmarrëse mbi politikat e tyre për komunitetet **Rome dhe Sinti**. Zyra nxit ngritjen e kapaciteteve dhe krijimin e lidhjeve mes komuniteteve Rome dhe Sinti, si dhe inkurajon pjesëmarrjen e përfaqësuesve Romë dhe Sinti në organet politikëbërëse.

Të gjitha veprimtaritë e OSBE/ODIHR-it zhvillohen në bashkëpunim dhe bashkërendim të ngushtë me Shtetet pjesëmarrëse të OSBE-së, institucionet dhe misionet në terren të OSBE-së, si dhe me organizata të tjera ndërkombëtare.

Informacione të mëtejshme mund të gjeni në faqen e internetit të ODIHR-it (www.osce.org/odihr).